

Contrariis de-rogat.

Transumptis credi solet.

§ 6. Non obstantibus illis, quae idem Iulius praedecessor voluit non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque.

§ 7. Et quia difficile foret etc.

Datum Romae apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die xx iulii MDXXIII, pontificatus nostri anno 1.

Dat. die 20 iulii 1523, pontif. anno 1.

CLEMENS VII

PAPA CCXXI

Anno Domini MDXXIII.

Die xix novembris, anno MDXXIII, universalis Ecclesiae clavo praeficitur Iulius cardinalis Medices, archiepiscopus Florentinus et sanctae Romanae Ecclesiae vicecancellarius, appellaturque Clemens VII. Pontificiam tiaram induit die xxvi mensis eiusdem. Fuit temporibus Caroli V imperatoris et Ferdinandi II regis Romanorum, et XIII promotionibus xxxiv creavit cardinales. Vixit in pontificatu annos x, menses x, dies vii. Obiit die xxv septembris MDXXIV, et sepultus est in basilica Vaticana, unde, sub Paulo III, corpus eius translatum est ad Sanctam Mariam supra Minervam. Vacavit Sedes dies septemdecim 1.

I.

Canonizatio sancti Antonini, archiepiscopi Florentini, professoris Ordinis fratrum Praedicatorum Sancti Dominici, cum institutione suae festivitatis pro die 11 mensis maii, ex constitutione Hadriani VI 2.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Rationi congruit, et convenit aequitati, ut ea, quae de Romani Pontificis gratia

1 Exclusis extremis. 2 Bullam hanc multis expurgavimus mendis, adhibito Bullario Dominicano P. Ripoll nec non Raynaldo in Continuat. Baronii (n. r.).

processerunt, licet, eius superveniente obitu, literae apostolicae super illis confectae non fuerint, suum debitum consequantur effectum.

§ 1. Dudum siquidem felicitis recordationis Hadrianus Papa VI, praedecessor noster, pie praemeditans singulos, praesertim aqua regenerationis renatos populos, Propheta docente, misericordias Domini in aeternum cantare decere, magnaque profecto et mirabilia esse opera misericordiae, quibus Salvator noster Iesus Christus in salutem generis humani miserationis huius largissime sese effundere dignatus fuerat, quae, si ab initio creati hominis recensenda forent, nullae humanae linguae ad id sufficere poterant, quia innarrabile illud erat, quod, cum Deus ipse hominem creasset ad imaginem et similitudinem suam, illi, ut felicitatis aeternae particeps fieri, et in coelesti patria illa consortiis angelorum adscribi posset, benigne concesserat; si datae sibi divinitus legis non contempsisset imperium; neque tamen ipsum, legis huiusmodi trasgressorem factum, passa erat divina clementia penitus interire, quinimmo congruentes exhibere medicinas dignata extiterat, quibus a lege Domini aberrans in certam salutis semitam perduceretur, angelos destinando, qui ei divinam patefacerent voluntatem, ipsumque iusta suaderent et ad implendum divina mandata opportune adiuverant.

§ 2. Mittendo etiam patriarchas gratiae suae spiritu repletos, qui exemplo sui totum humanum genus instruerent ad salutem.

§ 3. Necnon prophetas qui, Spiritu Sancto illuminati, omnibus non praesentia solum beneficia commemorarent, sed futura etiam praedicerent.

§ 4. Illud vero erat maximum, et cui nullum aliud miserationis opus comparari poterat, quod ipse Dei Filius in per-

Magna et mirabilia Deus pro humani generis salute operari dignatus est:

Angelos primum destinavit;

Patriarchas postea misit,

Prophetas etiam,

Filium deinde propriam.

sona sua, naturam nostrae mortalitatis assumere, ac ea mysteria, quae de passione et morte sua per sanctorum prophetarum ora praedicata et annunciata fuerant, adimplere, ac per passionem et mortem suam huiusmodi, nos a perpetua morte liberare dignatus fuerat.

Len igitur, agnoscent ipsius Dei nomen glorificari, dum eius sancti veneruntur in terra,

§ 5. Cuique praedecessor ipse, tot gratiis et beneficiis invitatus ac provocatus, nihil studiosius curare ac efficere, quam Eius voluntati ac mandatis parere atque obedire deberet; ipsisque in illis qui sibi, propter vitae integritatem ac sanctimoniam, dilecti fuerant, et per quos diversa et magna miracula ostendebat, sanctissimum nomen suum glorificari, ipsosque catalogo sanctorum adscribi, et ab universali Ecclesia claris honorum ac laudum praeconiis honorari mandaret; sicut etiam ipsa sancta Mater, Christi Salvatoris nostri huiusmodi sponsa, praedecessorem ipsum docebat, ut fidelium animas superna ac caelesti beatitudine fruenter debita reverentia prosequeretur, quos, dum in humanis adhuc agerent, ipsi Deo acceptos, post autem ab hoc saeculo migrationem, in beatorum numero collocatos et aggregatos esse intelligebat, dum fidelibus aliquo calamitatis genere oppressis, ac eorum suffragia implorantibus, divina omnipotentia in eorundem coelestis beatitudinis testimonium, miraculose subvenire dignabatur; superna quoque patria illa Ierusalem ita omnium electorum salvatione laetabatur, ut quorum prestantiora erant merita, pro illorum uberioribus praemiis, copiosiora etiam gaudia percipiebat, quod in excessu mentis suae positus Isaias propheta sensisse videbatur, cum diceret: *Exulta et lauda, habitatio Sion, quia magnus in medio tui Sanctus.*

§ 6. Praedecessor igitur ipse dicendum putavit: Exultent omnes angelorum chori,

qui, de evacuatorum sedium repletionem solliciti, humiles corde ac bonis et sanctis operibus praecellentes, per virtutum gradus, in beatas illas mansiones, unde superbi corruerant spiritus, perducere gaudent. Exultent quoque animae iustorum, qui, Christi vestigia sequuti, vitae huius stipendiis emeriti, ac mundi illecebris omnibus superatis, coelesti regno tandem perfrui meruerunt, et etiam tunc numerosiore coelestium civium populo laetarentur. Exultet universum coelum laudibus, resultet terra gaudiis, cum sanctorum editio laetitiam habeat plurimorum. Siquidem fidei zelus exigebat, ac iustitiae pietas postulabat ut quod pro salute plurimorum gerebatur, communibus ubique gaudiis et plausibus celebraretur. Praecipue vero praedecessor ipse etiam putavit exultare debere pontificum beatorum coetum et sacram illam doctorum concionem, inter quos sanctus Antoninus, postquam ex hac lacrymarum valle ad coelestem illam, quae sursum est Ierusalem (vocante ipsum Domino) migraverat, tamquam novum sydus gloriose micabat et fulgebat. Cumque eiusdem Antonini, archiepiscopi Florentini, ex civitate Florentiae oriundi, Ordinis Praedicatorum, vitae excellentia, casti mores, fructuosa praedicatio ac sanctissimorum operum perpetua coruscatio toti fere orbi nota esset, et ab omnibus praedicaretur, nos, tunc in minoribus constituti et tituli Sancti Laurentii in Damaso, tunc Sanctae Mariae in Dominica, diaconus, qui, ex concessione apostolica, ecclesiae Florentinae praesesse dignoscebamur, et dilectus filius noster, tunc ipsius praedecessoris, Thomas tituli Sancti Sixti, tunc Ordinis Praedicatorum generalis magister, presbyter, cardinales, ac tunc priores libertatis et vexillifer iustitiae populi Florentini, necnon archidiaconus et dilecti filii capitulum

Ideo S. Antoninum catalogo Sa. ascribere cogitavit, sicut apud eum pro canonizat. usitatum fuerat.

ecclesiae Florentinae, considerantes ipsius Antonini archiepiscopi vitae sanctimoniam quotve et quibus miraculis, tam in vitam quam post mortem, claruerat et in dies clarebat; desiderantesque ipsum, iuxta morem et ritum sanctae Romanae Ecclesiae, canonizationis dignitate praeferre, ac sanctorum numero et catalogo aggregari, pia memoriae Leoni Papae X, secundum carnem fratri patrueli, etiam praedecessori nostro in dicta ecclesia Florentina tunc existenti, missa pontificali et aliis peractis solemnibus, humiliter supplicarunt ut gloriosae memoriae dicti Antonini archiepiscopi canonizationi intendere dignaretur.

§ 7. Idem Leo praedecessor, eorum pio desiderio annuere volens, dilectis filiis magistris Iacobo Symonetae et Guillelmo Cassadoro, nostris, tunc ipsius Leonis praedecessoris, cappellani, et causarum Palatii Apostolici auditoribus commiserat ut ipsi et quilibet eorum de sanctitate vitae ceterisque virtutibus et miraculis eiusdem Antonini archiepiscopi se diligenter informarent; et habita super his informatione matura, ipsi Leoni praedecessori in consistorio suo secreto fideliter referrent, ut de fratrum suorum consilio, ad omnipotentis Dei laudem, efficere posset quae sanctorum patrum dogmata et sanctorum canonum institutiones, necnon iustitia et christiana caritas postularet atque requireret. Cumque auditores praefati, ad inquisitionem praemissorum procedentes, articulis et interrogatoriis datis, ac citatione legitima praecedente, sexaginta duos testes coram eis productos recepissent, eosque, praevio iuramento, examinassent, idem Leo praedecessor ex dicta civitate Florentiae ad almam Urbem et Romanam Curiam redire proposuisset, dilectos filios Ioannem Mariam abbatem monasterii Vallis Umbrosae, Fesulanae dioecesis, et Anto-

nium Sacramorum, canonicum dictae ecclesiae Florentinae, ac Leonardum de Guasconibus, tunc vicarium episcopi Fesulani in spiritualibus generalem, dictorum auditorum loco, in causa canonizationis huiusmodi subrogaverat, eisque commiserat et mandaverat ut ipsi, vel duo aut unus eorum, ad ulteriorem praemissorum inquisitionem procederent, ac testes reciperent, eorumque attestaciones ac depositiones et omnia alia acta in scriptis fideliter redacta, sub eorum sigillo clausa, ad ipsum Leonem praedecessorem remitterent.

§ 8. Ipsique subrogati in causa inquisitionis huiusmodi ad ulteriora procedentes, quadraginta octo festibus coram eis productis, iuratis et examinatis, ac processu desuper formato et absoluto, illum, sub eorum sigillis clausum, ad eundem Leonem praedecessorem remiserant; et successive nonnullis aliis testibus, tam per praefatum vicarium quam nonnullos alios notarios, ad procuratoris fidelis civitatis Florentiae instantiam, examinatis, et eorum attestacionibus, etiam sub sigillo clausis, ad eosdem auditores remissis, et de eorum mandato per notarium causae in registro insertis, praefatus Iacobus, praesente eodem Guillelmo, die nona mensis decembris anni millesimi quingentesimi sextidecimi, omnia et singula in huiusmodi canonizationis causa, tam eam eis, quam dictis subrogatis et notariis acta, deducta et probata, plene, fideliter et diligenter eidem Leoni praedecessori et sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus in consistorio suo secreto retulerat.

§ 9. Qua relatione facta, idem Leo praedecessor eam volens adhibere diligentiam et gravitatem, quam rei magnitudo postulabat, processus in ipsius canonizationis negotio factos venerabili fratri nostro, tunc

Et commissarii processum absolverunt et Leoni transmissurunt.

Leo praedictus eosdem processibus cardinalibus iterum examinandos dedit.

suo, Bernardino Ostiensi, tunc Sabinensi, episcopo, et tunc in humanis agentibus bonae memoriae Leonardo tituli S. Petri ad Vincula presbytero, et Bernardo S. Mariae in Porticu diacono, cardinalibus, per eos denuo diligenter examinandos, in dicto consistorio secreto, vivae vocis oraculo commiserat. Cumque idem Leo praedecessor praefatum Bernardinum cardinalem ad carissimum in Christo filium nostrum, tunc suum, Franciscum Francorum regem christianissimum legatum a latere suo destinasset, in eius locum dilectum filium nostrum, tunc suum, Innocentium S. Mariae in Dominica diaconum cardinalem subrogaverat.

§ 10. Ipsique Bernardinus ac Leonardus et Innocentius cardinales, in causa canonizationis huiusmodi rite procedentes, ac dicto processu una cum auditoribus et abbate praefatis, necnon dilecto filio Melchiorre Baldastino, iuris utriusque doctore, nostrae, tunc ipsius Leonis praedecessoris, aulae consistorialis advocato, iteratis vicibus diligenter examinato, et causa huiusmodi mature discussa, primo per Bernardinum episcopum die tertiadecima iunii anni millesimi quingentesimi decimoni, in uno multis et magnis in vita, deinde in alio consistorio secretis, per Leonardum cardinalem praefatum, post mortem ipsius Antonini archiepiscopi miraculis fideliter relatis, eodem Innocentio cardinale praesente et relationem per ipsos factam comprobante. Etsi, ex eorumdem cardinalium relationibus, de vitae sanctimonia et humilitate aliisque virtutibus et miraculis eiusdem Antonini archiepiscopi plenissime constaret, quamplurimis tamen fide dignis testibus se offerentibus, ac super eisdem miraculis deponere volentibus.

§ 11. Idem Leo praedecessor, die vigesima quinta mensis ianuarii anni mil-

lesimi quingentesimi vigesimi, eidem Iacobo et Guillelmo auditoribus etiam commiserat et mandaverat ut, per se vel alium seu alios, tam in dicta Urbe, quam extra eam et ad partes, ad aliorum testium receptionem et illorum examinationem procederent, et deinde in dicto consistorio secreto referrent; ipsique Iacobus et Guillelmus auditores dilectos filios venerabilium fratrum nostrorum, tunc ipsius Leonis praedecessoris, archiepiscopi Senensis et Pistoriensis, ac eiusdem Fesulani episcoporum vicarios in spiritualibus generales, ac praefatum Antonium Sacramorum canonicum, iuxta tenorem commissionis eis factae, subdelegaverant, eisque et eorum cuilibet mandaverant ut super miraculis in vita et post mortem per ipsum Antoninum archiepiscopum factis testes reciperent, et, praevio iuramento, diligenter examinarent, eorumque dicta et attestaciones in scriptis redigerent, et cuncta sub eorum sigillis clausa ad eos remitterent. Cuius commissionis vigore dilectus filius Ludovicus de Adimaribus, praefati episcopi Fesulani vicarius in spiritualibus generalis, in causa canonizationis huiusmodi rite procedens, super eisdem miraculis centum quinquaginta et uno testibus coram eo, adhibito fidei procuratore huiusmodi, deductis, iuratis et fideliter examinatis, eorumque dictis in scriptis redactis, processum per eum absolutum et suo sigillo clausum ad eosdem Iacobum et Guillelmum auditores per proprium nuncium remiserat.

§ 12. Ipsoque processu per eosdem auditores recepto et aperto ac diligenter examinato, et facta per eos super illum in secreto consistorio fidei relatione, idem Leo praedecessor ipsius ultimi processus examen commiserat eidem Bernardino episcopo et Innocentio cardinali, ac dilecto filio nostro, tunc ipsius Leonis prae-

Idem tamen Leo alios testes desuper recipi et examinari iussit.

Visoque processu, auditores Rotae illum de novo in consistorio relaterunt, et Leo a his praefatis relationem ultimi processus commisit, cuius relatione habita, sanctum

Idem processum desuper fieri commisit.

Prædecessor eorum veritas in consistorio Papae relata fuit.

Antoninum canonizandum esse censuit de voto cardinalium.

decessoris, Achilli, tituli Sanctae Mariae Transtiberim presbytero cardinali, quem ipse Leo praedecessor loco eiusdem Leonardi cardinalis, vita functi, in huiusmodi causa subrogaverat; ipsique, omnibus processibus per eosdem Bernardinum et Achillem ac Innocentium cardinales de novo diligenter examinatis, facta per eos plena et fidei relatione, ac scrutatis eorumdem cardinalium votis, in eandem sententiam convenerunt, et Antoninum archiepiscopum ipsum canonizandum censuerunt. Deinde alio tempore, videlicet die quartadecima mensis decembris anni millesimi quingentesimi vigesimi, scrutatis votis omnium et singulorum cardinalium, qui numero trigintaseptem tunc in secreto consistorio aderant, una et eadem omnium sententia fuerat, ipsum videlicet Antoninum archiepiscopum canonizandum fore.

Et publicum consistor. pro absolvenda canonizatione indixit.

§ 13. Quibus peractis, idem Leo praedecessor, in vigilia Pentecostes anni millesimi quingentesimi vigesimi primi, publicum consistorium pro sexta feria post festum ipsius Pentecostes indixerat et teneri mandaverat, in quo idem Melchior publicam orationem de vita, sanctitate, moribus ac virtutibus ipsius Antonini archiepiscopi, necnon miraculis in vita et post mortem factis, et in processibus huiusmodi contentis atque probatis, ut ea in secretis consistoriis relata praelatis Curiae ac curialibus omnibus innotescerent, habiturus erat.

Sed morte praeventus fuit.

§ 14. Sed, cum ante dictam sextam feriam febre correptus fuisset, consistorium illud praefata sexta feria teneri non potuerat. Deinde impedimentis, ac postremo obitu eiusdem Leonis praedecessoris supervenientibus, in canonizationis huiusmodi negotio ulterius processum non fuerat.

§ 15. Idem Hadrianus praedecessor qui, post ipsius Leonis praedecessoris obitum,

divina favente clementia, ad summi apostolatus apicem assumptus fuerat, cum ad dictam Urbem, Domino concedente, pervenisset, et a nobis, tunc in minoribus constitutis, ut praefertur, ac Thoma card. S. Sixti praefato, ac venerabile fratre nostro, tunc ipsius Hadriani praedecessoris, Nicolao episcopo cardinali de Flisco, dicti Ordinis Praedicatorum protectore, ac eisdem prioribus libertatis et vexillifero iustitiae populi Florentini requisitus fuisset ut ad ulteriorem eiusdem canonizationis expeditionem procedere dignaretur, etsi omnino ipse Hadrianus praedecessor id facere intenderet, peste tamen in dicta urbe tunc ultra modum saeviente, id ipsum aliquantulum differre coactus fuerat.

§ 16. Postmodum vero, cum pestis ipsa per Dei misericordiam cessasset, ipse Hadrianus praedecessor, christiani gregis universalem curam gerens, pro debito pastoralis officii, militantem Ecclesiam coelesti ac triumphanti sponso illius conformare, et pro eius aedificationis implemento omnibus diligenter examinatis ac mature discussis, ipsum beatum Antoninum in catalogo sanctorum referendum esse duxit.

§ 17. De cuius quidem Antonini archiepiscopi origine, vita, moribus et fama, omissis in praesentiarum miraculis praemultitudine illorum, quae libello quodam impresso, ex ipso canonizationis processu per causae procuratorem fideliter excerpta et per ipsum fideliter revisa atque collata, continentur, aliqua ex multis ipse Hadrianus praedecessor duxit recensenda.

§ 18. Antoninus igitur ipse beatus in civitate Florentiae, quae inter cunctas Italiae civitates, cum multis aliis virtutibus et dotibus urbes insignes et praeclaras facientibus, tum maxime pietate ac religione semper floruerat, e Nicolao et Thoma, sub timore Domini pie et caste viventibus, tamquam ex bona arbore bo-

Hadrianus VI, ad pontificatum assumptus, peste in Urbe saeviente, canonizationis absoluteionem distulit;

Ea peste cessante, S. Antoninum canonizandum esse dixit;

Et pauca ex multis eius miraculis recenseri iussit;

Virginitatem in fana vovit et conservavit;

num fructum faciente, ortus et ab eis bene et pudice educatus, cum primum per aetatem Deum sibi cognoscere licuerat, eligens Ei soli servire, ac mundi pompis omnibus renuntiare velle, sese ipsi Deo in totum dicaverat, ac in oratorio horti Sancti Michaelis dictae civitatis ante imaginem Crucifixi humiles ac devotas preces porrexerat ut virginitatem, quam illi voverat, usque ad ultimum vitae spiritum illius dono et gratia conservare posset, Imitaturus enim Christum ipsum, quem, de Virgine natum, virginitatem perpetuo conservasse constat, et secreta Dei contemplaturus, nullum gratius donum petere atque impetrare potuisset. Virginitatem namque servanti, tantum dabatur propius arcana et coelestia contemplari, ac divinarum rerum veritatem cognoscere, quantum ea virtus secretior erat, et a terrenis sordibus omnique corporis contagione et foeditate longius abest. Deus, qui scrutator est cordium, sinceram pueri mentem purumque animum introspicens, humilem ac sanctam eius orationem exaudiverat, eumque inter illos commendandum elegerat, quos in Apocalypsi praeviderat Ioannes sequentes Agnum quocumque iret, cantantes canticum novum ante thronum Dei, quod soli modulantur qui cum mulieribus non sunt coinquinati, et labem carnis atque immunditiam omnem execrati, amictuntur stolis albis, et corona immortalis gloriae decorantur.

Ieiunium et studia frequentavit;

§ 19. Puer igitur ipse a Deo electus, crebris ieiuniis, continua ad Deum praemeditatione, frequentibus circa orationem et studia vigiliis, etiam illum modicum aetatis calorem extinguebat.

Religionem S. Dominici anno suae aetatis XIII ingredi petiit;

§ 20. Cumque tertiumdecimum attigisset annum, ut, humanis illecebris posthabitis atque contemptis, soli Deo eiusque mandatis servire, ac penitus vacare posset, Religionem Sancti Dominici, quae per ar-

dua tendit, ingredi statuerat, et die quadam devotionis fervore accensus ad domum eiusdem Sancti Dominici de Fesulis, dicti Ordinis, pergens, a priore dictae domus habitum per fratres dicti Ordinis gestari solitum sibi exhiberi magna cum humilitate petierat. Prior ipse, quem pueri tenerior aetas et Religionis austeritas ad habitum illum ipsi negandum, eius vero fervor ac devotio ad exhibendum inducebat, secum ipse cogitando, quonam modo praematurum pueri desiderium differre posset, cum interrogaverat, quibus studiis vacaret; qui cum respondisset se decretorum lectioni operam dare, tunc prior, modum invenisse ratus, quo interponerentur anni donec maturior illi aetas accederet, dixerat non solere canonistis habitum dicti Ordinis exhiberi, nisi toto decretorum libro memoriae commendato.

§ 21. Quibus verbis fide adhibita, innocens simplexque ut columba puer, a priore discedens et domum paternam repetens, decretorum lectioni totis viribus incumbere ac vacare coeperat, adeoque sedula lectione ac assidua oratione profecerat, ut cum Sapiente merito dicere posset *Optavi et datus est mihi sensus*. Illuminatus enim ab eo, qui illuminat omnem sensum, et qui lux, via et veritas est, eiusdem anni spatio decretum integrum memoriae mandaverat, quod, propter sui magnitudinem, tam brevi temporis spatio a quoquam vix legi posset.

Sed repulens, ad domum paternam rediit, et, anni spatio, integrum Decretorum librum memoriae mandavit;

§ 22. Quo peracto, laetus et alacer, quasi ad victoriae suae palmam accipiendam properans, Fesulas redierat, ac priori asserens se integrum decretorum librum mandasse memoriae, dictum habitum, illis, qui librum huiusmodi memoriae mandassent, dari solitum, magna instantia postulaverat. Prior, secum considerans quam essent mirabilia opera Dei, accitis patribus ipsius domus, factoque memoriae

Postea habitum Religionis suscepit.

periculo, illis rei miraculo stupentibus, ac inter se dicentibus *Quis putas puer iste erit?* de illorum unanimi consensu, eidem Antonino ipsum genibus flexis humiliter petenti, cum benedictione Domini exhibuerat.

In qua multum profecit, et reformavit;

§ 23. In quo per quadragintaquatuor annos tanta humilitate ac vitae sanctimoniam perseveraverat, talentum sibi a Domino creditum, non sudario alligans aut terrae infodiens, sed, ut providus dispensator, in communem utilitatem convertens, ut, qui eius innocentiam et puritatem noverant, dicere soliti fuerant, sibi videri quod in eo Adam non peccasset; adeoque ipsius Religionis servator fuerat, ut omnium fratrum oculos in se, tamquam lucidissimum exemplar ac rectissimam normam, converteret; ipsique fratres cum, tunc aetate iuvenem, aliorum regimini praeposuerant, invitumque coegerant ut domorum dicti Ordinis Italiae gubernacula susciperet, ac officium generalis vicariatus congregationis Tusciae regularis observantiae exerceret. In quo ita se laudabiliter gesserat, ac tantam animi et corporis humilitatem ostenderat, non solum doctrina, paternisque monitionibus (ut officium illud praelationis exigebat) subditos regens atque instruens, sed corporali etiam servitio et proprio servili ministerio utens, ut verus Christi miles eiusque sanctorum operum imitator ab omnibus iudicaretur, et in eo dominicum istud verbum videretur impletum: *Qui maior est vestrum, sit ipse minister vester.* Nonnullas dicti Ordinis domos, in quibus regularis observantia relaxata fuerat, visitando, eas ad veram et sanctam regularem observantiam reduxerat.

Orationibus, vigiliis, ieiuniis, et praedicationibus imbebatur.

§ 24. Et ut se omnibus exemplar praeberet, ultra continuos animi et corporis labores, ac praefere assiduas in orationibus studiisque vigilias, a carnis esu quasi semper abstinuerat. Cilicium nunquam dimiserat, ac ferreo super nudam carnem

cingulo cinctus, nudam terram seu ligneas tabulas pro lecto habuerat, donec ad senectutis annos pervenerat, tunc enim strato ex paleis uti coeperat; ieiuniis aliisque corporis macerationibus supra tenues corpusculi vires continue poenitentiam agens, horas fere omnes diei ac noctis, ad arcana Dei contemplanda ac verbum eius evangelizandum et ea scribendum quae ad communem utilitatem et christianam religionem pertinent, sedulo ac iugiter impendebat; nec solum viva voce praedicando tunc viventibus, sed et posteris plurima librorum optimorum, tum in sacris literis, tum in naturalibus, tum maxime in moralibus scientiis monumenta utilissima relinquendo, prodesse studuerat.

§ 25. Quarum tam grandium atque adeo insignium virtutum fama permotus pie memoriae Eugenius Papa quartus, etiam praedecessor noster, ecclesiae Florentinae, tunc pastore carenti, de persona eius praeter omnem spem, providerat, ipsumque illi praefecerat in archiepiscopum et pastorem. Quod cum sibi nunciatum fuisset, haudquaquam huiusmodi nuncio laetatus fuerat, sed, ut omni humilitate plenus, tale onus humeris suis impar iudicaverat, ac statim cogitare coeperat quo pacto posset illo absolvi ac liberari. Suis igitur et amicorum literis eidem Pontifici supplicare non destiterat ut se in minoribus inter confratres suos relinquere, ac dictae ecclesiae de persona alterius, qui tantae dignitati magis idoneus esset futurus, providere dignaretur. Cogitaverat autem Sardiniam petere, ac ibi tantisper delitescere, donec alius eidem ecclesiae praeficeretur; sed, ut dici consuevit, *Homo cogitat et proponit, Deus autem disponit.* Nam, quanto magis reluctabatur ne archiepiscopalis dignitatis onus sibi imponeretur, tanto magis operabatur Deus ne alius quam ipse archiepiscopus crearetur. Siquidem ipsi ecclesiae et civitati Florentinae pariter consulere

Eugenius IV archiepiscopum Florentin. cum, quamvis reluctantem, creavit.

volens, tum ipsum Eugenium Papam, tum etiam Cosmum Medices, qui tunc temporis in ipsa civitate ingenio, opibus et auctoritate ceteris praestabat, ac inter egregias animi dotes atque virtutes religionem in primis colebat, inspiraverat ut hominem, partim precum blanditiis, partim censurarum timore, compellerent ad consentiendum provisioni de se factae. Qui, cum illam Dei voluntatem esse agnosceret, ne illi contumacius velle resistere videretur, obedientiae iugo collum submiserat, ac Pontificis mandatis et Cosmi precibus (uti par erat) paruerat et obtemperaverat; ac non solum ipsi ecclesiae, sed etiam universae civitati Florentinae illiusque populo et gregi sibi commisso ita utiliter praefuerat, ut inde omnes intelligerent ipsum divino potius, quam humano consilio ipsi ecclesiae, pro illius populi salute, in archiepiscopum praefectum fuisse.

Opera pietatis successive ipse exercuit in archiepiscopatu;

§ 26. Nam secum ipse reputans ad huiusmodi dignitates vocatos non luxui ac deliciis deditos esse oportere, sed omnibus, et praesertim subditis, frugalitatis ac virtutis exemplar esse debere, nihil prorsus de illo tenui ac simplici victu, quo per quadragintaquatuor annos in Religione usus fuerat, immutaverat; ipsamque paupertatem, quam, veluti sponsam charissimam semper dilexerat, constantissime retinuerat, etiam semper aliquid de necessariis usibus suis detrahens, ut largior erga pauperes ac liberalior esse posset. Octo familiaribus, inter quos unus erat religiosus, utens, qui pro archiepiscopatus negotiis vix sufficere poterant, charitatis et misericordiae operibus semper intentus. Nam ut hospitale, quod pauperum verecundorum dicitur, in dicta civitate, in eoque confraternitas pro illius regimine institueretur, praefato Cosmo viro pientissimo plurimum adiuvante, auctor fuerat; solent enim ipsius confraternitatis confratres egestate oppressis seu mendicare erubescitibus

uberes copiosasque eleemosynas elargiri. Et ut ipse beatus Antoninus omnia misericordiae opera praestaret, infirmos ac etiam peste laborantes visitabat, illisque non solum de spiritualibus, sed etiam de temporalibus cibis et medicinis opportunis providebat; illisque interdum sibi paratos cibos, cum aliter prandere non posset, inaudita charitate largiebatur; nudos etiam propria quandoque tunica, cum iam omnia erogasset, vestiebat. Cumque omnes mensae suae archiepiscopalis fructus, redditus atque proventus in pauperum alimoniam, virginum dotes atque hospitalium sustentationem aliosque pios usus erogasset, ac pro temporum angustiis esset pauperum copia, et nihil aliud superesset unde pauperibus ipsis et indigentibus subveniri posset, a praefato Eugenio et recolendae memoriae Nicolao quinto ac Callisto tertio et Pio secundo, Romanis Pontificibus similiter praedecessoribus nostris, quibus ob vitae sanctitatem carus erat, non parvas pecuniarum summas in huiusmodi pios usus convertendas recipiebat, easque pauperibus ipsis distribuebat. Denique nullum caritatis et misericordiae genus erga carceratos, viduas et pupillos omittebat, memor scilicet verbi Pauli apostoli dicentis: *Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.* In administranda iustitia, nullus iudicum eo tempore illi comparari poterat, ita ut praefatus Nicolaus praedecessor appellationes, quas a suis sententiis ad Sedem Apostolicam deferri contingeret, nulli alteri committi, sed ad eum ipsum examinandas remitti mandabat, ratus hominem ab omni odio, amicitia, prece, precio aliisque omnibus, quae iudicantium animos in sententiis dictandis perturbare ac pervertere solent, penitus alienum esse. Causas omnes ad eum delatas concordia componere aut celeri sententia definire studebat. Cuius iudicio fere omnes prop-

terea acquiescebant, quia id ab ore sanctissimi viri, Deo sic inspirante, procedere existimarent. In corrigendis vitiis, emendandisque delictis ingenti utebatur severitate, ita tamen ut in eo misericordia cum iustitia coniuncta esse videretur. Fidei et ecclesiasticae libertatis defensorem se praebebat acerrimum, nec ullius minas formidabat. Cumque olim cives quidam Florentini insolentiores illi voluntatibus ipsorum se opponenti minati fuissent, ita responderat, ut ostenderet nihil sibi ex bonis terrestribus adimi posse, quo valde tristeretur, et se, ecclesia sua spoliatum, libenter ad Religionem et fratres suos rediturum fore, qui laeti ac libentes eum, variis curarum oneribus levatum, exciperent. Clerum reformaverat, ac populum correxerat, pravosque civitatis mores emendaverat, ludos omnes prohibitos atque damnatos substulerat, superfluos mulierum ornatus restrinxerat, ac fere omnium cordibus devotionem spiritualem infixerat, quandoque fraeno, quandoque vero calcaribus, pro animarum et temporum qualitate, utens, ut, semotis seditionibus, sub Dei timore et caritatis zelo viverent, et in sancta religione persisterent.

Tandem annum agens LXX in Domino obdormivit.

§ 27. Quibus animi virtutibus in dicto Ordine quadragintaquatuor, in archiepiscopatu vero tredecim annos continue, absque non solum culpa, sed etiam culpae suspitione usus, cum annum septuagesimum ageret, quod saepius praedixerat, susceptis de more summa cum devotione Ecclesiae sacramentis, bonis omnibus (si qua tunc illi remanserant) inter pauperes Christi distributis, cum lacrymis imagine Crucifixi amplexa, ac saepius iis repetitis verbis: *Servire Deo regnare est, ac Sancta et immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam nescio, hilari atque laeto animo, coram suis caris religiosis fratribus orantibus et flentibus, sexto nonas maii anni millesimi quadringentesimi quinquagesimi noni, ita immaculatam animam reddiderat Creatori, ut cum Apostolo dicere posset: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona iustitiae.*

§ 28. Postridie praefatus Pius praedecessor, cum viri sanctitatem iam pridem cognitam haberet, Florentiam ingressus, omnibus christifidelibus eius corpus, antequam sepulcro conderetur, visitantibus indulgentiam septem annorum et totidem quadragenarum concesserat. Ex quo tanta non solum ipsius civitatis, sed etiam circumvicinorum locorum multitudo confluerat, ut eius corpus per octo dies sepulcro tradi non potuisset, omnibus id videre atque osculari volentibus, multisque infirmis eius intercessione sanitatem a Deo implorantibus, eamque miraculose consecutis; qui, licet ex sanctis operibus suis beatus et sanctus ab omnibus eius vitam intuentibus aut famam integerrimam audientibus certissime crederetur, eam tamen opinionem auxerat manifesta et oculata visio dominica cuidam Tuccio, monacho monasterii Cistelli Florentiae, Cisterciensis Ordinis, in civitate ipsa Florentiae, et Constantio de Fabriano, tam sanctitate vitae claro quam scientia et doctrina, in dicto Praedicatorum Ordine professori, in civitate Aesculana oblata. Quorum uterque eadem noctis hora, qua dictus beatus Antoninus ad Dominum transivit, eius animam ab angelis in coelum visibiliter portari viderunt. Eandemque opinionem fidemque postea confirmabat magna et innumera miraculorum multitudo, quae omnipotens Deus, ipsius B. Antonini, inter coelestes beatorum choros recepti, meritis, tam dum in hac misera luce vixerat, quam vita functus, post mortem ipsam mundo manifestaverat. Siquidem, eius invocato nomine, daemoniaci a malis spiritibus liberati; diversorum morborum generibus oppressi

Et miraculis postea claruit.

et a medicis omnino destituti, ac mortui et pro mortuis utique habiti revixerant, ac pristinae sanitati restituti, ac leprosi mundati fuerant. Praeterea claudi incessum, surdi auditum, muti loquelam, contracti motum liberum, caeci lumen recuperaverant; eiusque sanctitatis non modicae ipsi Hadriano praedecessori et toti populo testimonium perhibere poterant verba, quibus, vivente adhuc ipso beato antistite Antonino, idem Nicolaus praedecessor in canonizatione sancti Bernardini de Senis per eum facta usus fuerat; asserendo non minus ad Dei laudem Antoninum vivum, quam Bernardinum mortuum inter sanctos referendum putare.

Idem Hadrianus VI de praedictis Deo gratias egit, et in triduum orationes et ieiunia indixit.

§ 29. Quibus et aliis multis, quae per eundem Hadrianum praedecessorem recenseri poterant, iure ac merito praedecessor ipse Hadrianus ad ipsius beati Antonini venerationem inducebatur. Egitque omnipotenti Deo quantas potuit gratias, quod praedecessorem Hadrianum ipsum dignum reddiderat, per quem canonizatio ipsa celebraretur. Cumque, praeter magna et multiplicia ipsius beati Antonini merita et mirabilia signa, per divinam potentiam ad eius intercessionem mortalibus ostensa, quae in libellum, ut praefertur, a diligenti et fidei procuratore causae, ex processu et testium dictis, redacta et impressa, adeo multa essent et probatissima et vera, ut per se Hadrianum praedecessorem huiusmodi ad canonizationem eandem faciendam facile persuadere possent; sciretque ipse Hadrianus praedecessor nihil numquam fere ab omnibus regibus et principibus christianis, etiam a clarae memoriae Maximiliano in imperatorem electo tunc in humanis agente, maiore instantia a praefato Leone et ab eodem Hadriano praedecessoribus postulata

1 Ripoll hic addit: Cuius celebratio ideo forsitan eidem Leoni praedecessori permessa non fuerat, ne ad eam, patriae potius affectione quam iusto devotionis zelo motus videretur, aut non cuncta recte inspicientibus iudicaretur (n. t.).

tum ac prope flagitatum fuisse, durum et quodammodo impium ipse Hadrianus praedecessor arbitratus fuerat, eos tam pio ac devoto desiderio suo diutius frustrari. Ne igitur ipse Hadrianus praedecessor tam praefatis principibus pie supplicantibus ac Spiritui Sancto resistere videretur, qui per os Prophetae laudare Deum in sanctis suis iubet, consistorium publicum habuerat, in quo, cum, pro ulteriori executione, praefatus Melchior advocatus omnia de ipsius beati viri vita, moribus et miraculis copiose percensuisset, ipsique Hadriano praedecessori pro parte eorumdem regum, ducum, principum ac plurimorum praelatorum, episcoporum, capitulorum ac Religionum humiliter supplicasset ut ad eundem canonizationem, matura deliberatione praehabita, procedere dignaretur, idem Hadrianus praedecessor, de relatis coram eo in primis humiliter Deo gratias agens, magna multitudine astante, in triduum orationes ieiuniaeque indixit ut Deus omnipotens ipsi Hadriano praedecessori quod factu optimum in hac re foret ostendere dignaretur, nec pateretur militantem Ecclesiam suam errare, qui se triumphantem conformare consueverat.

§ 30. Triduo deinde elapso, omnes, qui in Romana Curia erant, praelatos iussit in suo secreto consistorio convenire, qui, processibus super ipsius beati Antonini vita, moribus, fama et miraculis editis per ipsum Melchiorem advocatum breviter repetitis, ad unum interrogati quid super huiusmodi negotio faciendum censerent, in eandem sententiam convenerunt, beatum videlicet Antoninum canonizandum esse.

§ 31. Ipse ergo Hadrianus praedecessor, Dei nutum et voluntatem sequens, attendensque iustum ac debitum esse ut quos Deus honorat in coelis, venerationis officio laudarentur et glorificarentur in terris, cum ipse potius laudetur et glorificetur in

Postea, convocatis in consistorio praefatis et processibus repetitis, factum dictum quod canonizandum esset S. Antoninus.

Hadrianus ita, ceteris illis rite et recte praeracis, S. Antoninum canonizavit, et sanctorum confessorum numero adiunxit.

illis, qui est laudabilis et gloriosus in saecula, diem illum canonizationis ipsius beati Antonini in medio basilicae Principis apostolorum de Urbe, quo maxima omnis generis ordinisque multitudo confluerat, celebrandae statuerat, ubi, astante populo et universo cleero, de vita et fama et miraculis eiusdem Antonini, humili devotio- neque plenosermone per eundem Hadria- num praedecessorem, ut moris est, habito: deinde litania et hymno *Veni Creator Spiritus* devote cantatis, ac reliquis om- nibus legitime peractis, praedictus Ordinis Praedicatorum in causa procurator in me- dio stans, dictumque illud beati Ioannis apostoli clara voce proponens, videlicet: *Tres sunt qui testimonium dant in coelo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus*, pro- baverat ipsas beatae Trinitatis personas testimonium perhibere quod beatus Anto- ninus in coelis esset. Patrem videlicet in mi- raculorum potentia, Filium in doctrinae sapientia, et Spiritum Sanctum in vita ipsius bonitate. Et propterea non solum nomi- nibus omnium, qui antedictam canoniza- tionem fieri supplicaverant, sed etiam ex parte ipsius sanctae ac summæ et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, quatenus ipse Hadrianus praedecessor eum- dem B. Antoninum sanctum pronuciare dignaretur postulaverat. Ea propter Hadria- nus praedecessor huiusmodi, considerans quod in eadem canonizatione non permis- surus esset Deus ipsum errare, qui omnia in ea quomodolibet requisita observata fuisse cognoverat et observari fecerat, prout observaverat, sub data videlicet pridie ka- lendas iunii, pontificatus sui anno primo, de eorumdem fratrum suorum sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium omnium- que praelatorum in Romana Curia existen- tium unanimi consensu et maturo consilio, de omnipotentis Dei misericordia ac bea- torum Petri et Pauli apostolorum eius au-

toritate confisus, beatae memoriae Anto- ninum Florentinum, sacrae theologiae pro- fessorem, ex gremio sacri Ord. Praedica- torum et ex officio vicariatus generalis congregationis Thusciae regularis obser- vantiae huiusmodi in archiepiscopum Flo- rentinum assumptum, sanctum esse, et alio- rum sanctorum Dei catalogo adscribendum et aggregandum fore, ac fideliter firmiter- que teneri debere decrevit, ipsumque san- ctorum confessorum et doctorum, quos sancta Dei veneratur Ecclesia, consortio so- lemniter adscripsit aggregavitque, ac eum tamquam sanctum publice privatimque colendum esse declaravit ac voluit.

§ 32. Statuitque et mandavit universis venerabilibus fratribus nostris, tunc suis, patriarchis, archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis dictorum, ac patriarchalium, metropolitanarum et cathedralium eccle- siarum capitulis et quorumvis Ordinum, tam Mendicantium quam non Mendican- tium, professoribus, nec non quibuscum- que ecclesiasticis personis, ut festum ipsius sancti Antonini, secunda die mensis maii, qua die, nexu carnis soluta, eius anima pre- ciosa coelos ascenderat, singulis annis so- lemniter et devote celebrarent, divinum officium, veluti pro uno confessore ponti- fice et doctore, tam publice quam privatim, prout contingeret, persolvendo. Dilectis vero filiis fratribus dicti Ordinis Praedica- torum huiusmodi officium, sub duplici festo et maiori, cum octavis, eo modo quo alio- rum dicti Ordinis Praedicatorum sanctorum celebrare festa, tam in die quam in octa- vis consueverant, etiam in vacantiis feria- rum hebdomadalium in provincia, iuxta consuetudinem Ordinis praefati, celebrandi concessit facultatem.

§ 33. Quibus debite peractis, inchoato- que per eundem Hadrianum praedecesso- rem et decantato, ac ad finem usque a cantoribus prosecuto hymno *Te Deum lau-*

Festumque ipsius die secunda maii celebrari iussit;

Decantato postea hymno *Te Deum laudamus* etc., orationem propriam de ipso S. Antonino

recitavit, et missam tunc currentem de Dominica Trinitatis celebravit.

damus; in illius etiam fine cardinali dia- cono in cantu dicente, *Ora pro nobis, B. Antonine*; a choroque responso, *Ut digni efficiamur promissionibus Christi*, ipse Hadrianus praedecessor illico propriam ora- tionem de eodem sancto alta voce decan- tavit, quaetalis est, videlicet, *Gregem tuum, quaesumus, Pastor aeternae, custodi, et quos, beati praesulis Antonini, a te virginitatis et pietatis speciali praerogativa dotati, doctrina salutis illustras, eiusdem etiam semper tuere praesidiis. Per Dominum nostrum Iesum Christum* etc. Deinde vero a dicto choro responso *Amen*, solemnem illic missam idem Hadrianus praedecessor celebravit de dicta tunc currente dominica Trinitatis, collectas singulas sub una con- clusione terminans, additis etiam praedi- cta ceterisque specialibus eiusdem sancti Antonini collectis immediate sequentibus. Pro secreta videlicet:

Secreta.

§ 34. *Munera, quae in salutiferae pas- sionis Filii tui memoriam sacrificantes offerimus, quaesumus ut, beato Antonino confessore tuo atque pontifice assistente, nobis ad salutem provenire concedas. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum* etc. Deinde vero post communionem subiunxit, dicens:

Oratio post communionem.

§ 35. *Quaesumus, Domine Deus noster, ut, coelesti et admirabili Sacramento salutis nostrae refecti, beati antistitis Antonini confessoris tui auxiliis semper adiuti, et abstrahamur a noxiis et ad salutaria dirigamur. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui tecum* etc., cum simili conclusione: et ita missam ipsam ad finem usque, cum solitis caeremoniis, iuxta ordinarium apostolicum, illic debite terminavit.

Indulgent. assistentibus officio futurae S. Antonini translationi concessit.

§ 36. Indulgentiamque plenariam omni- bus officio huiusmodi tunc assistentibus devote concessit. Quam etiam plenariam indulgentiam similiter omnibus et singulis fidelibus, in die, qua contingeret translatio-

nem fieri sacri corporis eiusdem beatissimi Antonini, de loco ubi humiliter tunc iacebat in terra, in ecclesia S. Marci Florentina, Ordinis Praedicatorum, ad eminentiorem et honorabiliorem locum per fratres dictae ecclesiae, in eadem Sancti Marci ecclesia, ad honorem et laudem Dei et ipsius Sancti, convenientibus et manus adiutrices porri- gentibus, tam pro se ipsis viventibus, quam pro defunctis et absentibus seu infirmis aut corporaliter accedere impeditis, mit- tentibus, pro ea consequenda, ad dictam ecclesiam eleemosynam a primis vesperis translationis ipsius et deinde per totam octavam eiusdem, pro una vice tantummodo duraturam, volens ut, ad effectum praedi- ctae indulgentiae consequendae, tam prior domus ipsius ecclesiae S. Marci, quam alii duodecim fratres per eundem ibidem con- fessores deputandi possent absolvere omnes confitentes ab omnibus casibus et censuris, a quibus de iure episcopi et dioecesani poterant, et vota similiter commutare. Ac etiam in loco sepulturae eiusdem sancti Antonini, in depositionis suae die, videlicet secunda maii huiusmodi, perpetuo dura- turam, quadraginta annorum et totidem quadragenarum indulgentiam annuatim condonavit.

§ 37. Ne autem de canonizatione, decre- to, adscriptione, aggregatione, declaratio- ne, voluntate, statuto, mandato, conces- sionibus et condonatione praedictis, pro eo quod super illis ipsius Hadriani praedeces- soris literae, eius superveniente obitu, con- fectae non fuerunt, valeat quomodolibet haesitari, volumus, et praefata apostolica auctoritate decernimus quod canonizatio, quam tam communitatis dictae civitatis Florentinae quam nostris, qui eidem eccle- siae Florentinae praeramur, impensis, sum- mo desiderio ac diligentia fieri procuravi- mus, ac decretum, adscriptio, aggregatio, declaratio, voluntas, statutum, mandatum,

Hadrianus ta- men obiit, lito- ris non ex. istis, quas hi. mo- do Pontif. ex ea- pediri mandat.

II.

Gratiae, immunitates et privilegia abbatibus conventus fratrum S. Antonii Viennensis, Ordinis S. Augustini, ex constitutione Leonis X ¹.

Clemens episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Rationi congruit, et convenit honestati ut ea, quae de Romani Pontificis gratia processerunt, licet, eius superveniente obitu, literae apostolicae desuper confectae non fuerint, suum sortiantur effectum. Exordium.

§ 1. Dudum siquidem felicitis recordationis Leoni Papae X, praedecessori nostro, pro parte dilecti filii Theodori, abbatis monasterii S. Antonii de S. Antonio, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, Ordinis S. Augustini, Viennensis dioecesis, exposito quod, licet alias praefatum monasterium, in quo corpus eiusdem gloriosi S. Antonii requiescebat, et ad quod multi christifideles, Altissimo et eidem S. Antonio vota sua reddituri, in dies conveniebant, per olim Francorum regem fundatum, necnon praeceptoriae, domus et alia loca Religionis ipsius S. Antonii a primaeva eorum institutione aliorum christifidelium eleemosynis fundata extitissent, et quasi nulla alia bona immobilia haberent; fructusque, redditus et proventus domorum Religionis huiusmodi seu illarum praeceptoriarum, etiam generalium, in quaestuis, quae per religiosos ipsius Religionis, seu ab eis deputatos nuncios quaestores pro tempore per diversa loca fiebant, et eleemosynis, quae in dies a christifidelibus erogabantur, consistentes, incerti existerent; ac potissime in ipso monasterio Sancti Antonii et aliis praeceptoribus, domibus et locis prae-

¹ Privilegia huius Ordinis vide in tom. IV, constitutione XI Bonifacii VIII, *In dispositione*, pag. 143.

concessionem et condonatio praedictae perinde a dicta die pridie kalendas iunii suum debitum sortiantur effectum, ac si super illis ipsius Hadriani praedecessoris literae, sub eiusdem diei data confectae fuissent, prout superius enarratur; quodque praesentes literae ad probandum plene canonizationem, decretum, adscriptionem, aggregationem, declarationem, voluntatem, statutum, mandatum, concessionem et condonationem Hadriani praedecessoris huiusmodi ubique sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur.

§ 38. Nos enim omnes et singulos in dignitate constitutos, in virtute sanctae obedientiae, requirimus et monemus quatenus universis clericis et populis suarum civitatum et dioecesium et parochialium, praesentes nostras literas solemniter publicantes, eosdem hortentur ut Deus ipse, a quo bona cuncta procedunt, ipsius sancti doctoris et confessoris Antonini meritis et precibus exoratus, militantem Ecclesiam, apostolicam fidem et cunctos christifideles, a paganorum et aliorum infidelium et haereticorum tueatur incursibus, et a periculis semper protegat atque defendat; ac illam quam nobis mundus dare non potest pacem, hostium omnium sublata formidine, firma cum tranquillitate concedat. Utque, post huius vitae militiam, depositumque pastoralis officii ministerium, una cum grege nobis credito, ad sempiterna tandem gaudia pervenire mereamur.

§ 39. Demum, quia difficile foret etc. Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo vigesimotertio, vi kalendas decembris, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 26 novembris 1523, pontif. anno I.

Haecque solemniter publicari iubet;

Et eorum transumptis credi praecipit.

dictis seu illorum hospitalibus, ex bonis et quaestuis ac eleemosynis huiusmodi iugis et indefessa hospitalitas observaretur; pauperes horrendo morbo S. Antonii nuncupato laborantes et languentes et aliae miserabiles personae undique confluentes alerentur, vestirentur et gubernarentur, ac peregrini reciperentur, et quam plura caritatis opera, eiusdem S. Antonii contemplatione, exercerentur.

§ 2. Et etiam alias pie memoriae Callistus II, listus secundus, qui, singulari devotione ductus, ad monasterium ipsum se personaliter conferens, illius ecclesiam consecraverat.

§ 3. Ac Urbanus IV, Gregorius X, Benedictus XI, Nicolaus IV, Martinus V, qui, ex concilio Constantiensi Romam rediens, ipsum monasterium visitaverat, Callistus III, Pius II, Sixtus IV, Alexander VI et Iulius II et alii Pontifices, etiam praedecessores nostri, tunc sui, ad plenum informati, et animo revolventes Religionem ipsam hospitalitate continua onustam, et eidem Religioni in hospitalitate huiusmodi servanda et utriusque sexus illius personis manutendis ingentia onera incumbere, quae abbas monasterii S. Antonii et praepetores Religionis huiusmodi, absque quaestuis et eleemosynis praedictis, subire et manutenere non poterant, sed loca Religionis et hospitalitatem huiusmodi deserere, et ab innumeris, quae in ipsis locis celebrari et exerceri consueverant, divinorum celebrationibus et pietatis operibus cessare, victumque vagando et mendicando miserabiliter quaerere cogerentur, monasterio et Religioni S. Antonii huiusmodi, ac eiusdem monasterii pro tempore existenti abbati et dilectis filiis conventui ac praepetoribus et aliis ipsius Religionis personis, domibus et locis quamplura et diversa privilegia, praerogantias, facultates, indulgentias, con-

cessiones, etiam quaestuandi et quaestuas fieri ac percipi mandandi, necnon gratias et indulta concessissent.

§ 4. Et Sixtus ac nonnulli alii ex praedecessoribus huiusmodi, quod praepetoriae et alia beneficia dictae Religionis quibusvis aliis, quam dictum Ordinem expresse professis, ac de regis Francorum pro tempore existentis expresso consensu, non commendarentur statuissent ac prohibuissent.

§ 5. Nonnullique ipsorum praedecessorum interdum indulgentias et privilegia aliis Ordinibus, etiam exemptis, concessas et concessa, consideratione vel causa aliqua, etiam intuitu cruciatae contra infideles aut spoliatorum et damnorum pro fide catholica illatorum, seu basilicae Principis Apostolorum de Urbe et aliarum ecclesiarum aut piorum locorum fabricarum, suspendendo, Religionem S. Antonii huiusmodi illaesam praeservavissent.

§ 6. Eamque a quibusvis impositionibus, apostolica vel ordinaria aut alia auctoritate, quacumque ratione, impositis, necnon decimis, oneribus et aliis gravaminibus et solutionibus exemissent.

§ 7. Ac quod oblationes et alia pia relicta vota et bona, quae in cappellis, oratoriis, hospitalibus, ecclesiasticis beneficiis et aliis piis locis, sub ipsius S. Antonii invocatione, pro tempore offerentur, pie largirentur, ut Religionis eiusdem Sancti Antonii essent et esse censerentur declaravissent.

§ 8. Necnon privilegiis, Ordini, Religioni per eosdem praedecessores et Sedem Apostolicam concessis, etiam praetextu clausulae in supplicationibus apponi solitae, videlicet, cum derogatione privilegiorum et indultorum Religioni Sancti Antonii concessorum, in literis latissime extendenda, minime derogari posse forsitan voluissent.

¹ Const. non posui, uti hic sufficienter relatam.

Sixtus IV decessit beneficia Ord. S. Antonii eius tantum Regulam professis conferri posse ¹.

Nonnulli ex dd. Pont. gratias d. Ord. praeservavunt, etiam si aliorum privilegia suspendenda ¹;

Exemptumque a solutione impositionum esse voluerunt;

Legata etiam piis locis Sancti Antonii relicta, d. Religionis esse declaraverunt;

Privilegiisque dicti Ordinis derogari prohibuerunt.

Leo X supra-
dicta approba-
vit etc.

§ 9. Et idem Leo praedecessor voluit, privilegiaque ipsa approbavisset, prout in diversis praedecessorum praedictorum desuper confectis literis plenius contineri dicebatur, et ut a nonnullis asserebatur; alias, antequam supplicationes Religionem huiusmodi concernentes eisdem praedecessoribus porrigerentur, per protectores ipsius Ordinis tunc existentes, an Ordini et illius privilegiis huiusmodi contrariarentur inspicere, et si contrariae essent, lacerari consueverunt.

Sed praefata
privilegia de fa-
cto non serva-
bantur, et Ordo
S. Antonii multa
damna patiebat-
ur,

§ 10. Nihilominus, causantibus sinistris eventibus aut hominum malitia, et pululante cupiditate vel alias, a certis annis tunc citra, Religionis huiusmodi sic exemptae tot annis illaesa privilegia, immunitates, indulgentiae et indulta, praetextu cruciatarum ac fabricarum dictae basilicae et aliarum ecclesiarum, fore annuatim suspensa, moderata et modificata; ac abbas, conventus et personae Religionis huiusmodi, nedum ratione honorum illius immobilium, sed etiam mobilium et quaestuarum, eleemosynarum per illius religiosos aut ab eadem deputatos fieri solitarum, et decimarum et impositionum solutionum, sub diversis censuris et poenis compulsi; et, quod deterius erat, privilegia huiusmodi, in genere et in specie, importunitate vel praedecupatione revocata; ac nonnulla bona immobilia et quaestuae ac beneficia ad ipsam Religionem spectantia ab illis praepositis et hospitalibus dismembrata, ac aliis beneficiis, absque abbatis praefati consensu, applicata et unita, ac forsitan in alia beneficia erecta fuerant; ipsaque bona immobilia, quaestuae et beneficia, etiam absque aliqua recognitione ipsius abbatis, tanquam applicata et unita, ac erecta et praescripta, a diversis communitatibus seu personis ecclesiasticis et saecularibus detinebantur; et nonnullarum ecclesiarum capitula, necnon locorum communitates,

et earundem communitatum particulares, ac aliae saeculares et regulares personae, quae pias eleemosynas et oblationes ad honorem eiusdem Sancti Antonii Religionis huiusmodi largiri et facere consueverant, illas tunc facere minime curabant; ac contra privilegia et indulta praedicta, per longissima tempora inviolabiliter observata, nonnulli locorum ordinarii, cathedraliumque et collegiatarum canonici, necnon parochialium ecclesiarum rectores, suarum conscientiarum prodigi, medietatem aut aliquam partem quaestuarum, eleemosynarum praedictarum exigere, et literas licentiae quaestuas huiusmodi faciendi Religionis seu eorum nunciis praefatis denegare non expavebant; nonnullique diversorum aliorum Ordinum, ecclesiarum et hospitalium quaestores, praetextu quorundam privilegiorum illis forsitan tunc noviter concessorum, quaestuas nolis et campanellis sonantibus faciebant; ac sub ficto nomine, quod eidem sancto Antonio offerebant, surripientes nolas seu campanas porcis et aliis animalibus appendebant; et, quod dolenter referendum erat, communitates et aliae personae huiusmodi, certa oratoria, cappellas, beneficia ac forsitan hospitalia sub dicti S. Antonii nomine fieri, et in illis eiusdem S. Antonii figuram et imaginem depingi facientes, oratoria et hospitalia ac beneficia ipsa, sub invocatione eiusdem sancti, apostolica seu ordinaria auctoritate, erigi procurabant; et illorum praetextu, eleemosynas et alia pia relicta, quae Religionis huiusmodi, pro languidorum et pauperum in illis hospitalibus degentium, necnon religiosorum, die noctaque in monasterio, domibus, praepositis ac aliis locis dictae Religionis Altissimo famulantium, sustentatione relinquebantur, de facto percipiebant, detinebant, occupabant, ac in damnabiles eorum usus convertabant, eisdemque ab-

bati et conventui ac Religionis subiecti recusabant, in animarum suarum periculum.

Et fere ad nihilum reducebatur.

§ 11. Propter quae Religio huiusmodi eatenus gravem passa erat et in dies patiebatur iacturam, ac in maximam lapsa erat et diutim labebatur ruinam, et hospitalitas in hospitalibus Religionis huiusmodi, prout consueverat, non observabatur; divinus cultus ac Religionis huiusmodi facultates diminuebantur; religiosique et aliae ipsius Religionis personae maximis necessitatibus circumveniebantur, et Religio huiusmodi ad nihilum reducebatur.

Abbas dicti Ordinis praedictorum privilegiorum et gratiarum innovationem et confirmationem a Leone X petierat.

§ 12. Unde, pro parte dicti Theodori abbatis, qui, paulo ante apud Sedem Apostolicam constitutus, asseverat se etiam ad id assiduis querelis praepositorum et religiosorum dictae Religionis, ac in illis hospitalibus degentium utriusque sexus languidorum et aliarum miserabilium personarum excitatum, cui¹ Leoni praedecessori fuit humiliter supplicatum ut privilegia, praerogativas, immunitates, exemptiones, libertates, praerogativas, facultates, indulgentias, concessionem et indulta praedicta approbare et innovare, alias super eis opportune providere de benignitate apostolica dignaretur.

Qui ea innovavit et approbavit,

§ 13. Idem Leo praedecessor, qui, ad sacrum apostolatus ministerium, divina disponente clementia, evocatus, monasteriorum et aliorum piorum locorum omnium suae curae commissorum necessitates paterna consideratione pensabat; et ut illis ac personis in eis sub suavi Religionis iugo Altissimo famulantibus et ad ea hospitalitatis causa divertentibus, opportuna in suis necessitatibus subsidia corresponderent, ac eorum conservatio, quies et augmentum provenirent, operam et operam, quantum sibi ex alto concedebatur, favorabiliter adhibebat; et illa, quae propterea per praedecessores suos

¹ Legimus eidem (n. r.).

Romanos Pontifices provida deliberatione concessa comperiebat, ut firmiter et illibata servarentur, libenter approbabat, ac de novo concedebat, aliasque provisiones congruas desuper adiciebat, prout etiam catholicorum principum exposcebat devotio, et id conspiciebat in Domino salubriter expedire; quique Religionem huiusmodi S. Antonii in visceribus gerebat caritatis, et illam nedum conservari, sed in melius dirigi suis potissime temporibus sinceris desiderabat affectibus, praefatum Theodorum abbatem a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existeret, ad effectum infrascriptorum dumtaxat consequendum, absolvit et ut absolutum fore censeretur, huiusmodi supplicationibus inclinatus, consideratione etiam carissimorum in Christo filiorum nostrorum, tunc suorum, Caroli in imperatorem electi Romanum et Hispaniarum catholici, necnon, qui dicti monasterii fundator et protector existeret, Francisci Francorum christianissimi, regum, eidem Leoni praedecessori desuper per eorum literas humiliter supplicantium, sub datis videlicet IV nonas octobris, pontificatus sui anno nono, omnia et singula privilegia, immunitates, exemptiones, libertates, praerogativas, facultates, indulgentias, concessionem, gratias, indulta monasterio, Religionis, abbatiae, conventui et personis praedictis, per praefatos et quoscumque alios Romanos Pontifices praedecessores nostros, tunc suos, concessa, et singulas ipsorum praedecessorum et suas desuper confectas literas et in eis contenta quaecumque auctoritate apostolica approbavit et innovavit, ac ea omnia et singula, prout per praedictos praedecessores concessa fuerunt, de novo, ita quod abbas

et conventus, necnon praeceptores et personae praefatae, privilegiis quibus tempore Sixti et Innocentii ac Alexandri et aliorum praedecessorum praefatorum uti poterant et utebantur, etiam in Urbe et Curia Romana, libere et licite uti possent, concessit, illaque robor perpetuae firmitatis obtinere et inviolabiliter observari debere.

Maque non nisi certa hic data forma observata, derogari potest ac decrevit;

§ 14. Necnon de cetero, perpetuis futuris temporibus, singulas praedecessorum huiusmodi ac supra et infra scriptas conficiendas literas, necnon privilegia, immunitates, indulgentias, praerogativas, facultates, exemptiones, concessionem, gratias, indulta et alia in eisdem literis contenta, sub literis per eundem Leonem praedecessorem alias venerabili fratri nostro, tunc suo, moderno episcopo Meldensi, super suspensione et modificatione indulgentiarum ac privilegiorum dictae Religionis Sancti Antonii, sub data videlicet duodecimo kalendas septembris, dicti pontificatus anno septimo, ultimo concessis, et aliis quibuscumque, etiam quae per Leonem et alios praedecessores huiusmodi, etiam contemplatione fabricae basilicae Principis apostolorum de Urbe praedicta, a quarta feria cinerum fieri consueverant, revocationibus, suspensionibus, modificationibus generalibus vel specialibus, etiam si in specie de Religione Sancti Antonii huiusmodi specialis, nominata et expressa mentio fieret; etiam in subsidium sanctae cruciatuae contra infideles aut dictae basilicae, necnon aliarum etiam patriarchalium, cathedralium vel aliarum ecclesiarum, monasteriorum ac aliorum quorumcumque piorum locorum, ac occasione damnorum etiam per infideles illatorum, et honorum oblatores aut in recompensam laborum Romano Pontifici et Sedi Apostolicae, etiam contra dictos infideles impensorum, etiam motu proprio et ex certa scientia ac de apostolicae potestatis

plenitudine, et cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriis derogatoriis et alias qualitercumque efficacissimis et insolitis, eatenus factis et in posterum faciendis, minime comprehendi posse neque debere, sed ab illis semper excepta; ac quoties huiusmodi suspensiones, revocationes et modificationes emanarent, toties quoties in primum et eum, in quo, antequam illae emanassent, erant, statim restitutae, repositae et plenarie reintegratae essent; et si illa per Leonem praedecessorem aut eius successores Romanos Pontifices pro tempore existentes, importunitate aut etiam motu simili vel alias revocari, suspendi aut modificari contingeret, revocationes, suspensiones et modificationes huiusmodi, nisi ille, de consilio venerabilium sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium tunc et pro tempore existentium, consistorialiter habito, et cum trina intimatione per literas apostolicas sub plumbo, ita ut semper et qualibet vice trimestre intercederet, eisdem Carolo electo et Francisco regi ac aliis Romanorum imperatoribus sive in imperatores electis, ac Francorum regibus et eorum successoribus pro tempore existentibus faciendae, ac eorum, per diversas literas ipsorum propriis manibus subscriptas et parvis eorundem sigillis munitas, et non alias, aliter nec alio modo, expresso accedente consensu, fierent, suffragari; nec privilegiis, indultis et literis apostolicis dicto Ordini concessis, praetextu quarumcumque specialium clausularum, praesertim illius in supplicationibus per Leonem praedecessorem et eius successores Romanos Pontifices pro tempore existentes huiusmodi, aut de eorum mandato eatenus signatis et pro tempore signandis, videlicet cum derogatione privilegiorum, indultorum et literarum apostolicarum latissime extendenda, in supplicationibus apponi solitae, etiam si in supplicationi-

bus ipsis de Sixti et aliorum, etiam ipsius Leonis, praedecessorum, privilegiis ac Religione huiusmodi mentio fieret, non operari; necnon praedicto Sixti privilegio derogatum non censi, neque vigore dictae clausulae, in eisdem supplicationibus apponi solitae, debuisse neque posse in literis apostolicis, tam per Cancellariam quam Cameram Apostolicam expeditis et expediendis, ad dictum privilegium Sixti praedecessoris extendi, nisi in dictis supplicationibus fieret specialis et specifica mentio dicti privilegii, necnon regis, ad cuius instantiam concessum fuisset; literasque apostolicas desuper etiam per Cameram Apostolicam expeditas seu in futurum expediendas illis, pro quibus, vigore dictarum supplicationum et illorum sumptorum, expeditae fuissent seu in futurum expedirentur, non suffragari posse neque debere; illasque ipsius Leonis praedecessoris et eius successorum huiusmodi intentionis defectu carere, et pro cassis, irritis et non legitime expeditis haberentur, et ad dictam Cameram seu Cancellariam corrigendae remitterentur; ipsasque super supra et infrascriptas conficiendas literas vim contractus et indissolubilis obligationis inter eundem Leonem praedecessorem et Sedem praedictam, ac Franciscum regem et eius successores, necnon Theodorum et pro tempore existentem abbatem praefatos obtinere. Et sic, per quoscumque iudices ecclesiasticos et saeculares, etiam sanctae Romanae Ecclesiae cardinales et causarum Palatii Apostolici auditores, in eadem Curia vel extra eam, in quibusvis causis et instantiis sententiari, decidi, iudicari et interpretari debere, sublata eis et eorum cuilibet aliter iudicandi et interpretandi facultate; ac quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, irritum et inane decrevit et declaravit.

§ 15. Et nihilominus, ut necessitatibus dictae Religionis commodius provideretur, quod deinceps perpetuis futuris temporibus liceret religiosis dictae Religionis et aliis personis ab eis, ut prius, deputatis, quaestuas, vota, eleemosynas, pia relicta et alia, etiam confraternitatum, pia suffragia, quae in dicti sancti Antonii honorem fierent, in quibuscumque regnis, ducatibus, communitatibus et aliis, etiam imperatoris domini ac dioecesis, etiam in Urbe et Curia praedictis, ordinariorum locorum et quorumcumque aliorum licentia petita, licet non obtenta, facere; ac ordinarii locorum et aliae personae, ad quos pertinere dignosceretur, literas seu mandata licentiae quaestuandi huiusmodi nullis, nisi a praefato Theodoro et pro tempore existente abbate dicti monasterii et generali capitulo eiusdem Religionis Sancti Antonii per eorum literas patentes specialiter deputatis, concederent; ac, illa ipsis deputatis, absque ea, quam contra dicta privilegia et indulta exigere solebant, pecuniarum exactione, sub excommunicationis latae sententiae ac aliis censuris et poenis in dictis privilegiis desuper concessis contentis, concedere tenerentur; nec ultra unum florenum pro dictis literis et mandatis, iuxta privilegia praedicta, percipere possent; et si quid ultra percipissent, ad restitutionem eius religiosi et deputatis praefatis faciendam, sub anathematis poena, tenerentur.

§ 16. Quodque abbas monasterii et praeceptores et aliae religiosae personae Religionis huiusmodi etiam in Urbe et Curia huiusmodi, occasione quaestuarum, votorum, eleemosynarum, relictorum, confraternitatum et aliorum piorum suffragiorum et quorumcumque bonorum mobilium et immobilium, ad solutionem alicuius decimae, subsidii aut alterius im-

† Ad hoc habes etiam bullam Bonifacii VIII superius citatam.

Et quaestuandi facultatem iterato concessit;

Exemptionemque a decimis et aliis impositionibus largitus est;

positionis talliarum, gabellarum, iucundorum, adventuum, etiam imperatorum, regum, legatorum, etiam de latere, seu nunciorum Sedis praedictae, etiam dictae Romanae Ecclesiae cardinalium et aliorum quorumcumque praelatorum ecclesiasticorum, quavis etiam apostolica vel alia quavis auctoritate impositis seu imponendis, minime tenerentur; nec ad id compelli, aut propterea interdicti, suspendi vel excommunicari, aggravari, reaggravari et beneficiis suis privari possent.

§ 17. Quodque de cetero, etiam perpetuis futuris temporibus, supplicationes, gratiam vel iustitiam concernentes, etiam negotia et causas Ordinis S. Antonii non nisi certa hic data forma expressa posse decrevit;

§ 17. Quodque de cetero, etiam perpetuis futuris temporibus, supplicationes, gratiam vel iustitiam concernentes, etiam negotia et causas Ordinis S. Antonii non nisi certa hic data forma expressa posse decrevit;

Beneficia dicti Ordinis eius tantum religiosis conferri voluit;

§ 18. Ac quod Religionis huiusmodi consistentes praeceptoriae et alia beneficia, etiam in Urbe et Curia huiusmodi, nullis, nisi dictum Ordinem expresse professis, ac de expresso consensu regis Francorum ac abbatum pro tempore existen-

1 L. e. h. forsitan ubicumque consistentes (n. T.).

tium praedictorum, per Leonem praedecessorem aut successores suos huiusmodi, necnon Sedis praedictae legatos, etiam de latere, et nuncios legatorum de latere potestate fungentes, etiam ad tempus commendari, aut in administrationem dari possent; et si commendas de illis per Leonem praedecessorem aut successores suos legatos et nuncios huiusmodi fieri contingeret, commendae huiusmodi defectu intentionis Leonis praedecessoris et successorum eorumdem carerent, literaeque desuper pro tempore confectae, nullae, irritae et invalidae existerent.

§ 19. Ac quod hospitalia, cappellae, oratoria, beneficia et alia pia loca, etiam in Urbe et Curia huiusmodi, seu aliis quibuscumque terris, dominiis et locis, sub dicti Sancti Antonii invocatione fundata, constructa, aedificata et erecta, et quae in posterum perpetuis futuris temporibus fundari, construi, aedificari et erigi contingeret, cum eorum applicationibus, appropriationibus, unionibus, annexionibus et incorporationibus factis et deinceps faciendis, ad abbatem et Religionem huiusmodi spectarent et pertinerent, illisque subiicerentur et subiecta existerent, et a dicto monasterio dependerent; illaque per eiusdem Religionis canonicos et religiosos, non autem per alios ecclesiasticos et saeculares, etiam oppidorum, locorum et villarum et communitatum personas, nisi de abbatibus et conventibus praedictorum expresso consensu, regi et gubernari deberent, et in signum recognitionis superioritatum huiusmodi de aliquo annuo rationabili canone seu censu, per eosdem abbatem et conventum ac definitores generalis capituli huiusmodi imponendo et eis singulis annis persolvendo, respondere deberent et tenerentur; ac in eventum rebellionis aut non subiectionis ac remissionis, singulares communitatum et aliae personae huiusmodi, ma-

Cappellas et oratoria ac pia loca omnia sub invocatione S. Antonii, constructa et construenda, abbati S. Antonii subiecta;

ioris excommunicationis sententia per Leonem praedecessorem et eius successores praefatos innodatae, earumque ecclesiae interdictae essent et esse censerentur; nec ab huiusmodi maiori excommunicatione per Leonem praedecessorem aut successores praedictos absolvi, aut interdicta ipsa relaxari possent, nisi ad id abbatibus et conventibus praedictis expressis¹ per eorum patentes literas accederet assensus; liceretque Theodoro et pro tempore existenti abbati et conventui, necnon praeceptoribus huiusmodi beneficia, oratoria, hospitalia et alia loca, sub nomine eiusdem Sancti Antonii pro tempore, etiam in Urbe et Curia praedictis, fundata et dotata, quae eidem Theodoro et pro tempore existenti dicti monasterii abbati et conventui ac praeceptoribus huiusmodi obedire seu subiici, aut annuam responsionem solvere recusare contigerit, solo aequare aut demoliri, et imagines a parietibus delere, seu per easdem communitates et alias personas ecclesiasticas et saeculares solo aequari et demoliri, ac imagines huiusmodi deleri, sub excommunicationis latae sententiae, interdicti ac aliis censuris et poenis, etiam cum invocatione auxilii brachii saecularis, facere.

Eleemosynas nolis sonantibus colligere, et nolas animalibus appendere posse dicto Ordini tantum permittit;

§ 20. Quodque etiam deinceps perpetuis futuris temporibus, etiam in Urbe et Curia huiusmodi, nullis, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis forent, nisi d. Religionis religiosi aut ab eis deputatis procuratoribus seu nunciis, sub eadem excommunicationis latae sententiae et vigintiquinque ducatorum auri de Camera, Camerae Apostolicae applicandorum, poenis, liceret quaestuas huiusmodi facere; ac vota, legata, eleemosynas, oblationes et alia pia suffragia qualitercumque donata seu donanda petere, quaerere, exigere, colligere aut recipere nolis seu campanis sonantibus, aut

1 Legimus... praedictorum expressus etc. (n. T.).

per sonum nolarum seu campanellarum huiusmodi; nec campanellas seu nolas porcis et aliis animalibus, quomodocumque nuncuparentur, appendere seu appendi facere, auctoritate apostolica praedicta statuit et ordinavit.

§ 21. Et insuper quascumque uniones, annexiones, incorporaciones, suppressiones, applicationes, erectiones et institutiones factas, ac ex tunc, prout eodem die et e contra, perpetuis futuris temporibus faciendas, etiam in Urbe et Curia huiusmodi, absque abbatibus et conventibus ac capituli generalis seu definitorum praedictorum expresso consensu, de praeceptoribus, beneficiis, hospitalibus, oratoriis, confraternitatibus¹ et aliis bonis, addictam Religionem Sancti Antonii quomodolibet spectantibus et pertinentibus, aut quocumque titulo spectarent et pertinerent, apostolica auctoritate praedicta revocavit, cassavit, irritavit et annullavit; ac praeceptorias, hospitalia, oratoria, beneficia, confraternitates, quaestuas et vota praedicta in pristinum et eum, in quo, antequam huiusmodi uniones, annexiones, incorporaciones, suspensiones, applicationes, erectiones et institutiones fierent, erant, statum restituit, reposuit et plenarie reintegravit; necnon uniones, annexiones incorporaciones, suppressiones, applicationes, approbaciones, erectiones et institutiones praedictas nullas, irritas, cassas et inanes, illarumque praetextu, quaestuas et alia bona mobilia² huiusmodi praescripta non esse, neque praescribi posse, neque debuisse, locum cuiuscumque praescriptioni contra eandem Religionem et illius bona, non esse, neque in futurum fore; liceretque deinceps Theodoro et pro tempore existenti abbati et conventui ac praeceptoribus praefatis bona praedicta, etiam in Urbe et Curia huiusmodi, recuperare, ac illorum corporalem possessionem apprehendere, et apprehensam continuare; dictasque uniones,

Uniones et suppressiones beneficiorum dicti Ordinis prohibuit et annullavit;

1 Cherubinius hic addit quaestuas (n. T.).

2 Hic quoque addit et immobilia (n. T.).

annexiones, incorporationes, suppressiones, applicationes et approbationes, ac oratoriorum et cappellarum, imaginum et hospitalium, sub invocatione dicti sancti Antonii, erectiones, etiam in Urbe et Curia huiusmodi, absque abbatis et conventus ac capituli praedictorum consensu, per Leonem praedecessorem et eius successores praefatos, seu eorum et dictae Sedis legatos aut locorum ordinarios huiusmodi, fieri non posse neque debere; et si quae fierent, illas concessas¹, irritas et inanes existere etiam decrevit.

Ordinemque S. Antonii super praedictis molestari interdixit.

§ 22. Districtius inhibens omnibus et singulis commissariis, etiam fabricae dictae basilicae, ac quibusvis aliis nunciis apostolicis et aliis, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis et praeminentiae existentibus et quacumque auctoritate, etiam apostolica vel mundana, etiam contra exemptos et eorum privilegia, tunc fungentibus et functuris; necnon quibusvis saecularibus et quorumcumque Ordinum, etiam Mendicantium, etiam de Observantia nuncupatorum, regularibus personis, etiam in Urbe et Curia huiusmodi tunc et pro tempore existentibus, ne abbatem et conventum monasterii ac praeceptores et personas Religionis huiusmodi, directe vel indirecte, quovis quaesito colore vel ingenio, sub dicta excommunicationis latae sententiae et aliis, etiam pecuniariis, censuris et poenis, arbitrio pro tempore existentis dicti monasterii abbatis moderandis, et Camerae Apostolicae ac Religioni praedictis applicandis, ratione cuiusvis decimae aut impositionis, in dictis quaestuis et bonis, etiam praetextu quorumcumque suspensionum, molestarent, turbarent, inquietarent, seu molestari, turbari, inquietari facerent aut permitterent; necnon omnibus locorum ordinariis et eorum officariis et aliis quibusvis ubilibet, etiam in Urbe et Curia huiusmodi, constitutis personis, quacumque, etiam a-

¹ Cherubinius hic legit *cassas loco concessas* (R. T.).

postolica, auctoritate fungentibus ne literas quaestuandi cum campanellis quorumvis Ordinum personis de cetero concederent; ac decernens ex tunc irritum et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

§ 23. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac monasterii et Ordinis praedicti, iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, necnon privilegiis, indultis et literis apostolicis, per praedictos et quoscumque alios Romanos Pontifices praedecessores nostros, tunc suos, ac etiam ipsum Leonem praedecessorem et Sedem eandem, etiam consistorialiter, etiam per viam legis et statuti perpetui ac stipulati contractus, etiam iuramento vallati, etiam in favorem cruciatuae et basilicae praedictarum et fidei catholicae, ac motu simili et ex certa scientia ac de apostolicae potestatis plenitudine, ac cum quibusvis efficacissimis et insolitis, etiam irritativis et cassativis, revocativis, praeservativis, mentis attestativis ac derogatoriis derogatoriis clausulis, irritantibusque et aliis decretis in contrarium quomodolibet, etiam pluries concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus, etiam si, pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus specialis et individua ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas idem importantes, mentio seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma servanda foret, et in eis caveretur expresse quod illis nullatenus derogari posset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum et forma in illis tradita observata inserti fuissent, eidem Leoni praedecessori pro sufficienter expressis habentes¹, illis alias in suo robore permansuris, ea vice dumtaxat, specialiter et expresse derogavit, contrariis quibuscumque; aut si locorum ordi-

¹ Legendum forsitan: *fuissent, idem Leo praedecessor pro sufficienter expressis habens, illis etc.* (R. T.).

Quibuscumque non obstantibus;

nariis vel quibusvis aliis, communiter vel divisim, a dicta esset Sede indultum quod interdici, suspendi vel excommunicari non possent per literas apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

§ 24. Ceterum, quia difficile erat supra et infrascripta conficiendas literas huiusmodi ad singula quaeque loca, in quibus de illis fides facienda esset, deferri, voluit idem Leo praedecessor et apostolica auctoritate praedicta decrevit, earum transumptis, manu notarii publici subscriptis et sigillo alicuius personae in dignitate ecclesiastica constitutae vel Curiae Ecclesiasticae munitis, eandem prorsus fidem, in iudicio et extra, adhiberi debere, quae eisdem originalibus literis adhiberetur, si praesentialiter essent exhibitae vel ostensae.

§ 25. Ne autem de absolutione, approbatione, innovatione, concessione, decretis, declaratione, statuto, ordinatione, revocatione, cassatione, annulatione, restitutione, reintegratione, inhibitione, derogatione et voluntate Leonis praedecessoris huiusmodi, pro eo quod super illis ipsius Leonis praedecessoris, eius superveniente obitu, literae non confectae fuerunt, valeat quomodolibet haesitari, ipseque Theodorus et pro tempore existens dicti monasterii abbas illorum frustrentur effectu, volumus et dicta apostolica auctoritate decernimus quod absolutio, approbatio, innovatio, concessio, decreta, declaratio, ordinatio, revocatio, cassatio, irritatio, annullatio, restitutio, repositio, reintegratio, inhibitio, derogatio et voluntas Leonis praedecessoris huiusmodi, perinde a dicta die quarto nonas octobris suum sortiantur effectum, ac si super illis ipsius Leonis praedecessoris¹, sub eiusdem die datis, confectae fuissent, prout superius enarratur.

§ 26. Quodque praesentes literae ad probandum plene absolutionem, approbationem, innovationem, concessionem, decreta, declarationem, statutum, ordinationem,

¹ Cherubinius hic addit *literae* (R. T.).

revocationem, cassationem, irritationem, annulationem, restitutionem, repositionem, reintegrationem, inhibitionem, derogationem et voluntatem Leonis praedecessoris huiusmodi ubique sufficient, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur.

§ 27. Quocirca universis et singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac personis in dignitate ecclesiastica ubilibet constitutis per apostolica scripta mandamus quatenus ipsi vel plures aut eorum unus, per se vel alium seu alios, omnes et singulas praedictas et praesentes literas ac in eis contenta quaecumque, ubi et quando opus fuerit, ac quoties pro parte Theodori et pro tempore existentis abbatis et conventus ac praeceptorum praefatorum desuper requisiti fuerint, publicantes, eisque in praemissis efficacis defensionis praesidio assistentes, faciant, auctoritate nostra, literas ipsas ac privilegia, praeminentias, immunitates, exemptiones, libertates, prerogativas, facultates, concessionem, gratias et indulta ac alia in eis contenta huiusmodi firmiter observari; ipsosque abbatem et conventum ac praeceptores, quaestores et alios, quos literae ipsae concernunt, illis pacifice gaudere, non permittentes illos aut eorum aliquem desuper modo aliquo indebite molestari¹, impedidores quoslibet et rebelles per censuras ecclesiasticas et poenas ac alia in eos remedia, appellatione postposita, compescendo; ac legitimis super his habendis servatis processibus, censuras et poenas praedictas, quoties opus fuerit, aggravando et reaggravando, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis, non obstantibus omnibus supradictis. Nulli ergo etc. Si quis etc.

Datum Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo vigesimo tertio, sexto kalendas decembris, pontificatus nostri anno I.

Dat. die 26 novembris 1523, pontif. anno I.

¹ Idem Cherubinius hic addit *impediri aut inquietari, contraditores, molestatores*, (R. T.).

Suarumque literarum transumptis idem Leo X credidit;

Sed quia dictae literae, eius superveniente obitu, expeditae non fuerunt, ideo hic Pontifex Clemens VII, a die datae earum validas esse decernit.

In hac bulla supra dicta omnia sufficienter probare.

Executores praedictorum omnium deputati.

III.

Institutio collegii LX virorum, ad curandam perfectionem fabricae basilicae S. Petri principis apostolorum de Urbe, cum facultate deputandi iudicem ad cognitionem causarum interesse dictae fabricae concernentium ¹.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Ss. Petrus et Paulus apostoli Romae fidem catholicam firmarunt.

Admonet nos suscepi cura regiminis, et auctoritas pontificalis inducit ut ad ea potissimum intendamus, per quae gloriosi principes terrae Petrus et Paulus, qui primi Evangelium Christi in alma Urbe praedicarunt, in eaque, postquam christianam religionem fundarunt et erexerunt, ac universum orbem sacrae doctrinae splendore et miraculorum fama repleverunt, sancti martyrii coronam, sub eodem persecutore, ac eadem die eodemque loco, susceperunt, eo maiori veneratione a christifidelibus colantur, quo maioribus meritis inter alios apostolos excelluerunt. Quorum licet Salvator noster peculiarem curam semper habuerit, quippe qui, ut alia innumera omittantur, Petrum in fluctibus ambulanti, ne mergeretur, dextera sua erexit, Paulum vero tertio naufragantem de profundo pelagi liberavit; ipsum tamen Petrum, cui claves regni coelorum dedit, plenitudinem potestatis habere, aliorumque apostolorum principem esse voluit. Et propterea non convenit ecclesiam seu basilicam, sub eius nomine dedicatam, apud quam Palatium Apostolicum existit, et in qua super ipsius B. Petri altari Romani Pontifices quolibet anno missas pontificalessoleniter celebrare consueverunt, necessaria instauratione ac reparatione carere; et ab illis, qui, devotionis causa, ad

¹ Ante hanc bullam, Iulius II in sua constitutione xxviii, *Liquet*, tom. v, pag. 481, et Leo X amplias facultates fabricae collegio dederunt in exigendis legatis piis et incertis,

eorumdem apostolorum limina visitanda confluunt, quasi desertam atque relictam conspici.

§ 1. Sane, considerantes quod in ipsa urbe Roma, in qua Omnipotens primatum Ecclesiae suae sanctae statuit atque firmavit, clarae memoriae Constantinus, qui monarchiam tenebat imperii, postquam a B. Silvestro, per sancti baptisimi sacramentum, veritatem fidei et spem salutis aeternae suscipere meruit, in proprio Lateranensi palatio, ecclesiam in honorem Salvatoris mundi erexit, eorumdemque apostolorum basilicam, pari prope forma et magnitudine, a fundamentis aedificavit, ac propriis humeris duodecim cophinos terrae ex earum fundamentis exportavit, ac eas ipsas eadem die ab ipso beato Silvestro consecrari obtinuit; aliaque multamente revolventes, ad officium nostrum pertinere arbitramur ut, postquam felicitatis recordationis Iulius Papa II, praedecessor noster, existimans quemadmodum ipse Petrus apostolorum princeps habetur, ita eius basilicam, aedificii pulchritudine et magnificentia, inter alias principatum obtinere debere, ipsam propterea demoliendam mandavit, ut longe ampliore ac magis admirabili aedificio reficeretur ac instauraretur.

§ 2. Nos, qui eiusdem B. Petri successores sumus, ipsumque peculiari devotione prosequi tenemur, quod ipse Iulius praedecessor, morte praeventus, successiveque Leo X, Hadrianus VI, Romani Pontifices etiam praedecessores nostri, variis causantibus impedimentis, perficere non potuerunt, id omni conatu ac totis viribus nostris aggrediemur. Attendentes autem hoc sacrum et sublime B. Petri templum non nostri, neque cuiusque esse proprium, sed omnium christianarum nationum commune, quando a Domino Deo Deique Filio ipsi Petro super omnes gentes potestas est data, ipseque et successores eius Romani

Constantinus imperator eorum ecclesiam Romae itidem aedificavit.

Hic modo Pontifex, ut ecclesia Sancti Petri apostol. principis sit ceteris praestantior, erigit istud collegium, ad illius fabricae perfectionem curandam.

Pontifices, pro salute omnium, mediatores apud Dominum nostrum Iesum Christum esse debent, cogitavimus propterea collegium unum LX virorum curialium quorumcumque nationum instituere et ordinare, qui dictae basilicae, favente Deo, reficiendae diligentem curam habere debeant. Et cum singularum nationum in nostra Romana Curia degentium curiales digniores ex eis, numerum LX non excedentes, ad hoc de mandato nostro elegerint; nos, ut exinde optatus subsequatur effectus, et fabrica ipsius basilicae, cuius absolutio-nem sincero cordis affectu desideramus, prosperiores complectatur successus, ac suffragia pro eadem fabrica, pia christifidelium devotione eroganda, fideliter exigantur et conserventur, necnon proventus illi in fabricam ipsam et non aliam causam debite convertantur opportune providere volentes; ac quoscumque praefectos et officiales ad opus dictae fabricae, cuiuscumque dignitatis, status, gradus et conditionis fuerint, etiam si pontificali dignitate aut cardinalatus honore praefulgeant, per dictos praedecessores et nos ac Sedem Apostolicam hactenus deputatos, ac omnes commissiones et facultates eis desuper sub quacumque verborum forma factas et concessas revocantes; ipsosque praefectos et officiales ab huiusmodi praefectione et aliis officiis et commissionibus alias eisdem specialiter vel generaliter factis absolventes, motu proprio, non ad aliquorum nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione et ex certa scientia, unum collegium, fabricae basilicae Beati Petri nuncupandum, omnium oratorum christianorum regum et principum rerumque publicarum, ac ex singulis nationibus huiusmodi, ut praefertur, electorum, loco quorum pro tempore decedentium vel se diutius absentantium, alii earumdem nationum similiter eligi possint, sic tamen quod dictum numerum LX non

excedant, auctoritate apostolica, tenore praesentium erigimus et instituimus.

§ 3. Ac collegium huiusmodi et pro tempore existentes singulares personas eiusdem ab omni superioritate, dominio, potestate, iurisdictione et auctoritate quorumvis personarum, quacumque dignitate et excellentia, etiam si cardinalatus honore et legationis de latere officio ac quavis facultate pro tempore fungentium, etiam ratione archipresbyteratus dictae basilicae, quoad omnia et singula, quae fabricam huiusmodi concernunt, auctoritate et tenore praedictis eximimus et totaliter liberamus, ac sub nostra et Sedis praedictae suscipimus protectione, nobisque et eidem Sedi, ita ut nullum alium quam nos et successores nostros Romanos Pontifices in superiores recognoscere debeant, nullique alii in eos aliquam superioritatem, dominium, potestatem, iurisdictionem aut auctoritatem quoquomodo exercere valeant, immediate subiicimus.

§ 4. Ipsisque collegio omnimodam administrationem, curam et directionem ac omne regimen dictae fabricae plenarie committimus; ac eisdem collegio, ut de eorum gremio officiales ad tempus per eos statuendum, tam ad specialem curam ipsius fabricae ac quaecumque alia inferiora illam concernentia, quam etiam (dummodo ex dignioribus doctoribus et clericis eligantur) ad iustitiam ministrandum, qui, iuxta facultatem eis per eosdem collegium tribuendam, contra debitores dictae fabricae, prout iustitia exegerit, procedere possint, eligere; et ipsis officialibus electis salaria decentia constituere, ac omnia et singula, quae cetera collegia quaecumque tam in dicta Urbe et Curia Romana, quam alibi, de iure vel consuetudine statuere, ordinare et disponere possunt et debent, tam prosperam regimen et debitum ordinem ipsius collegii, quam multas committentium fraudes in dispensatione proven-

Illudque ab soli subiectis;

Collegio facultatem deputandi iudicem causarum dictae fabricae et alios officiales concedit.

tuum fabricae huiusmodi et alia fabricam ipsam concernentia, quae, postquam per eos statuta, ordinata et disposita fuerint, eo ipso dicta auctoritate apostolica approbata et confirmata sint et esse censeantur, prout illa ex nunc, prout ex tunc et e contra, approbamus et confirmamus, statuere, ordinare et disponere libere et licite valeant, plenam et liberam facultatem, auctoritatem et potestatem, auctoritate apostolica et tenore supradictis, concedimus.

§ 5. Et insuper, ut omnia per ipsos collegium gerenda, omni odio, amore et sinistra machinatione postpositis, secundum Deum et rectam conscientiam dirigantur, eisdem auctoritate et tenore statuimus et ordinamus quod omnes et singuli de dicto collegio ac per eos pro tempore eligendi officiales, sub attestatione damnationis aeternae, quod ipsi in huiusmodi fabricae administratione, cura et directione ac regimine et officialium electione, secundum Deum, absque dolo, fraude, odio vel rancore, prout cuilibet eorum conscientia dictaverit, procedent, et votum dabunt, ac officium exercebunt, iuramentum, quod per praefatos collegium aut ab eis deputandos, quoties qualitas negotii id exegerit, et officialibus deputandis pro tempore expedire visum fuerit, repeti possit, praestare teneantur.

§ 6. Ac quod omnia et singula pecunias, res et bona debita et debenda, etiam pia oblationes, tam in dicta Urbe quam extram, operi dictae fabricae erogandae, penes collegium seu officiales eligendos praedictos aut depositarium per collegium deputandum permanere, et per eos claves arcarum et truncorum, ubi pecuniae et eleemosynae in ipsa urbe reponantur, custodiri; ipsaeque pecuniae omnes per eodem collegium et officiales, ad hoc ab eis deputandos seu eligendos, ad opus dictae fabricae et non ad alium usum omnino distribui, exponi et converti debeant, etiam

si nos et successores nostri Romani Pontifices aliter disponeremus et ordinarem, etiam per quaecumque mandata, tam in scriptis quam etiam vivae vocis oraculo, sub quibusvis poenis et censuris faciendae: quibus oratores regum, principum nec non rerum publicarum in dicta Curia residentes, pro eisdem collegio firmiter resistere, et, in huiusmodi eventum, praefati collegium pecunias, res et bona omnia praedicta, nomine oratorum, deponere; nec dicti oratores aut collegium, ratione residentiae huiusmodi, aliquas censuras sive poenas incurrere, neque collegium praefati ad aliud quam ad deponendum, ut praefertur, adstringi possint; ipsique oratores eo casu pecunias, res et bona huiusmodi ad aliud opus, quam dictae fabricae, exponere nequeant, et qui contrarium fecerint, ad restitutionem de proprio damni eidem fabricae eorum culpa vel facto illati teneantur.

§ 7. Quodque omnia et singula per inferiores officiales praedictos pro tempore acta et gesta, cum subscriptione officialium deputandorum et sigillo collegii praedictorum munita, valeant, plenamque roboris firmitatem obtineant, ac in iudicio et extra fidem faciant, ac si per camerarium nostrum et praesidentes Apostolicae Camerae gesta et facta. Et similiter dilationes, pacta, transactiones, relaxationes seu remissiones, per collegium praefatos pro quiete mentis debitorum ipsius fabricae faciendae, illas vim et auctoritatem habeant, quas haberent, si nobiscum et cum successoribus nostris praefatis ac camerario et praesidentibus Camerae huiusmodi confecta et celebrata forent, nec in aliquo alio, per camerarium et praesidentes praefatos seu quoscumque alios officiales, molestari aut inquietari possint.

§ 8. Ac quod collectores, pro exigendis haereditatibus, legatis et aliis bonis ex donationibus causa mortis, seu irrevocabiler

Cum debitoribus fabricae transigere possint.

Collectoresque deputare ad exigenda legata.

inter vivos dictae fabricae factis seu faciendis, ac piis eleemosynis tam in Curia et basilica praedictis, quam extra eandem Curiam et in quibuscumque civitatibus, dioecesibus et locis erogandis, deputari, eligi et transmitti non possint per alios, quam per collegium praefatos; ac per ipsos collegium pro tempore deputati et electi, ut sine impedimento aliquo et cum mentis quiete officium eis commissum exercere valeant, eorumque familiares, clerici dumtaxat, ad opus fabricae huiusmodi deservientes, durante eorum officio et illius exercitio dumtaxat, ab omni superioritate et iurisdictione quorumcumque ordinariorum ecclesiasticorum liberi et exempti, ac sub nostra et dictae Sedis protectione constituti sint et esse censeantur. Quodque communitas, civitas vel universitas loci, in qua seu quo collector deputatus fuerit, adiungere debeant unum civem laicum bonae famae et facultatibus idoneum, qui simul cum collectore executionibus interveniat, et computum teneat, ac de actis fidem collegio praefatis faciat, ac gratis spiritualibus¹, quibus gaudebit collector, gaudeat.

Et pecunias inde redigendas in opus fabricae exponant.

§ 9. Quodque omnia et singula bona seu haereditates et legata dictae fabricae, donationes ex causa mortis seu inter vivos seu alias quomodolibet relictas et factas, ultimo emptori et plus offerenti, sive dicta bona in mobilibus sive immobilibus rebus seu nominibus debitorum consistant, publice subhastari et vendi debeant; ac ex redditibus et bonis praedictis pecuniae proventurae penes collegium seu depositarium per collegium deputandum, ad effectum ut opus dictae basilicae continuari et finiri possit, deponi debeant.

Iudicis causarum fabricae facultas summarie etc., et etiam, Sede vacante causas fabricae cognoscendi,

§ 10. Et ne ipsi collegium et ab eis pro tempore eligendi officiales, pro exigendis oblationibus, bonis et rebus dictae fabricae, tam ratione contractuum quam quarumcumque dispositionum inter vivos

¹ Cherubinius hic addit *et temporalibus* (n. r.).

et ultimarum voluntatum pro tempore debitis, in diversis tribunalibus litigare cogantur, et per varias cavillationes et subterfugia solutiones differantur, sicque prosecutio fabricae huiusmodi impediatur vel retardetur, quod collegium praefati ordinariam iurisdictionem exercere, et de quibusvis causis quorumcumque dictae fabricae debitorum, etiam quarumcumque maximarum summarum et ex quavis causa contractorum, cum peritorum consilio, cognoscere et iudicare; ac, ad instantiam oeconomi seu procuratoris ipsius fabricae, per collegium praefatos deputandi, contra quoscumque dictae fabricae ex quibusvis causis debitores, cuiuscumque dignitatis, gradus vel conditionis fuerint, praesentes videlicet in dicta Curia, manu regia, constituto de debitis per instrumenta quaecumque seu per testes idoneos parte citata examinandos, clare et concludenter debitum probantes, aut alias legitimas probationes, etiam si debitum mediate ex quovis titulo, etiam cessionis libere et sine fraude nec ad commodum aliquod cedentis factae, seu applicationis, ad ipsam fabricam pertineat, solemnitate a iure naturali introducta, vel si expedierit, unica citatione dumtaxat, personaliter vel ad domum eorum solitae habitationis, si videbitur, faciendae, praecedente, absque alia tela iudiciaria, etiam singulis diebus et tempore quarumcumque feriarum, non tamen ad Dei honorem pro tempore indictarum, etiam nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus a Romana Curia absentibus, ac etiam Sede vacante, usque ad effectualē executionem; nec non contra capitula, collegia, communitates et universitates ac personas res et bona ad dictam fabricam spectantia habentes et detinentes, etiam vigore monitorii poenalis, per ipsos collegium, sub censuris et poenis eidem fabricae, si res et bona huiusmodi non restituerint, ap-

Qui officiales iurament. praestare debeant recte administrandi;

Eleemosynae quo et oblationes omnes in us fabricae exponant;

plicandis, decernendi; ac contra contumaces, unica vel pluribus citationibus, si videbitur, praecedentibus, etiam per affixionem in valvis seu ianuis ipsius basilicae Principis apostolorum, etiam per censuras et poenas ecclesiasticas ac alia opportuna iuris remedia procedere, et mandatum executivum, loco sententiae ferendae seu literarum, decernere; necnon singulos praedictos, etiam per edicta publica, in locis publicis circumvicinis affigenda, quae ipsos perinde arcent ac si eis personaliter intimata forent, constituto summarie et extrajudicialiter de non tuto ad eos accessu, more auditorum causarum Palatii Apostolici, absque alia speciali nostra vel successorum nostrorum commissione, citare et monere.

§ 11. Et tam praesentes quam absentes debitores, etiam si absentes personaliter vel alias comparuerint, nisi solverint, seu de solutione legitime docuerint; necnon singulares personas capitulorum, collegiorum, communitatum et universitatum detinentium res et bona fabricae huiusmodi, absque alia iuris solemnitate, excommunicationis sententia innodare, a divinis suspendere, ac excommunicatos et suspensos declarare, ac excommunicationis et alias censuras et poenas praedictas, quotiens opus fuerit, etiam iteratis vicibus, aggravare, ac contra eos auxilium brachii saecularis invocare, et interdictum generale vel speciale, tam in ecclesiis quam civitatibus et locis, in quibus debitores et detinentes praefati moram traxerint, et ad quae eos declinare contigerit, apponere, illudque suspendere, tollere seu revocare, ac quaecumque alia remedia per praesidentes Camerae Apostolicae exerceri solita, donec de debito ipsi fabricae fuerit integre satisfactum, exercere libere et licite valeant.

§ 12. Et si contingat dictos debitores, animo differendi solutiones, prout verisi-

militer praesumi potest, ante vel postquam ad solvendum totum illud, in quo reperti erunt veri debitores, condemnati fuerint, per varia subterfugia et remedia confirmare gravamina eis allata seu inferenda, etiam nullitatis et telae iudiciariae non servatae, et propterea causas appellationis seu appellationum, ac nullitatis et nullitatum, aliquibus iudicibus, in dicta Curia vel extra eam, committi procuraverint, quod omnes et singulae causae dictam fabricam concernentes, tam negotii principalis in praeiudicium iurisdictionis concessae collegio huiusmodi, quam appellationis et nullitatis, seu appellationum et nullitatum, per ipsos collegium seu officiales deputandos decidi debeant, nec cuiquam iudici committi, neque commissiones per quemcumque a nobis et Sede Apostolica ad commissiones iustitiae signandas deputatum, etiam si dictae Romanae Ecclesiae cardinalis fuerit, nec per eiusdem S. R. E. vice-cancellarium aut illius locumtenentem pro tempore existentes, nisi per nos et successores praefatos, manu nostra, vocatis dictis officialibus prius, signari possint, ac de nullitate processus non possit in dubium deduci, neque cognosci; sed perinde, reiectis nullitatibus, etiam censurarum, ac si de nullitate declaratum fuisset propter periculum animarum, etiam si ex actis de illis constaret, de novo in negotio principali procedi possit, nisi de iustitia negotii principalis ex actis constiterit, seu alias infra breve tempus apparere possit.

§ 13. Et quod decreta et mandata de solvendo, per officiales collegii huiusmodi, exigente iustitia, contra debitores praefatos facta, per quoscumque officiales ipsius urbis, etiam barisellum et marescallos, exequi debeant. Nec talia mandata et executiones per quoscumque officiales, etiam praefatos cardinales, etiam Sede vacante, etiam collegialiter, quovis quaesito colore,

A sententia dicti iudicis appellatio datur solummodo ad collegiummet.

Iudicis praedicti mandata a quocumque exequi debent, et nullatenus impediri possunt.

aut etiam per camerarium nostrum et praesidentes Camerae huiusmodi, seu etiam per literas salvi conductus ac dilationes datas ad persolvendum, etiam cum idonea cautione, impediri seu retardari valeant; omnesque literae salvi conductus et dilationes, per camerarium et dictae Camerae praesidentes praefatos seu per collegium S. R. E. cardinalium, etiam dicta Sede vacante vel Romano Pontifice a Romana Curia absente, concedendae, nullius roboris vel momenti existant; ac, illis non obstantibus, mandata et decreta huiusmodi per officiales, quibus illa fuerint praesentata, exequi debeant.

§ 14. Ac quod omnes, qui executiones seu perceptiones pecuniarum et bonorum quorumcumque, tam mobilium quam immobilium, ex quavis causa et dispositione ultimae voluntatis seu inter vivos, ad dictam fabricam spectantium, impediverint, et eadem bona vel instrumenta seu testamenta, codicillos, ultimas voluntates, donationes, tam ex causa mortis quam inter vivos, occultaverint, seu quominus ad notitiam collegii et collectorum, tam in dictis urbe et Curia quam extra eas deputatorum, pervenire valeant, impediverint, eo ipso excommunicationis sententiam incurrant; et tam per collegium et illius officiales pro tempore deputatos, quam etiam per eosdem collectores, in partibus et locis ubi deputati fuerint, pro excommunicatis declarari et publicari possint; nec per alios, quam dictos officiales seu collectores, etiam in vim quarumcumque literarum et facultatum, etiam cruciatae quibusvis principibus concedendae, nisi prius satisfecerint, vel, si in mortis articulo constituti fuerint, praestita cautione de satisfaciendo per se, si convaluerint, alias haeredibus et executoribus satisfactionem iniungendo, absolvi; huiusmodique absolutionem officiales et collectores ipsi parentibus talium impediendum et occul-

Dispositiones ad favorem fabricae non impediuntur, neque occultentur.

tantium, qui de iure, pro impedimentis et occultationibus per eos praestitis et factis, obligati fuerint, impendere possint.

§ 15. Quodque notarii, rectores parochialium ecclesiarum seu vicarii vel quicumque alii, de donationibus praedictis rogati seu de illis notitiam habentes, illas, infra mensem, collegio seu collectoribus; et, si collectores praesentes non fuerint, in curia episcopali loci intimare teneantur et debeant.

§ 16. Decernentes et declarantes, pro potiori praemissorum robore, quod, si adversus illa vel eorum aliqua, quaevis literae apostolicae, tam quascumque declarationes, concessiones et clausulas generales vel speciales, etiam derogatarum derogatorias, fortiores, efficaciores et insolitas, ac irritantia decreta, necnon mandata, etiam poenalia, sub quacumque forma et verborum expressione, in se continentis, etiam praesentibus expresse derogantes, etiam motu proprio et scientia similibus ac de apostolicae potestatis plenitudine, a nobis seu successoribus nostris praefatis, aut nostra vel eorundem successorum nostrorum auctoritate, seu aliis quibusvis modis emanaverint, aut aliquo umquam tempore apparuerint, per quae effectus earundem praesentium retardari vel impediri, aut illis quomodolibet derogari, vel praeiudicium aliquod in aliqua sui parte quovis modo afferri posset, quod illa, cum omnibus et singulis inde secutis executionibus et processibus, pro infectis habeantur, nulliusque roboris vel momenti existant; ipsaeque praesentes literae vim validi et efficacis pacti et contractus, inter nos et collegium praefatos initi, etiam iuramento vallati, ad effectum ut non liceat nobis nec successoribus nostris praedictis praemissa revocare, habere censeantur. Et sic, in praemissis omnibus et singulis, per quoscumque iudices et commissarios, quavis auctoritate fungentes, etiam

Notarii eas notificent fabricam.

Clausula praeservativa.

Censuras poenalesque infligendae.

dictae Romanae Ecclesiae cardinales, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter indicandi et interpretandi facultate et auctoritate, iudicari et definiri debere; irritum quoque et inane quicquid secus, super praemissis vel eorum aliquo, per quoscumque, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari.

Deputatio executorum huius bullae.

§ 17. Quocirca universis et singulis venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, praepositis, decanis, archidiaconis et aliis personis in dignitate ecclesiastica constitutis, necnon patriarchalium et metropolitanarum ac aliarum cathedralium ecclesiarum canonicis, ac eorumdem patriarcharum, archiepiscoporum et episcoporum officialibus et vicariis in spiritualibus et temporalibus ubilibet constitutis, motu simili, per apostolica scripta mandamus quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum, per se vel alium seu alios, praesentes literas et in eis contenta quaecumque, ubi et quando opus fuerit, ac quotiens pro parte collegii et ab eis pro tempore deputandorum officialium et collectorum praedictorum seu alicuius eorum desuper fuerint requisiti, solemniter publicantes, eisque in praemissis efficacis defensionis praesidio assistentes, faciant auctoritate nostra praesentes literas et in eis contenta huiusmodi, sub censuris et poenis ecclesiasticis, firmiter observari, non permittentes collegium et ab eis pro tempore deputatos officiales et collectores praefatos desuper per quoscumque, quavis auctoritate fungentes, quomodolibet molestari, impediri seu perturbari; contradictores, molestatores quoscumque et rebelles, per easdem censuras et poenas, appellatione postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis servatis processibus, censuras et poenas ipsas, quoties opus fuerit, aggravando; necnon loca, in quibus eos mo-

rari, et ad quae declinare contigerit, ecclesiastico interdicto subiiciendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis.

§ 18. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac quibusvis privilegiis, indultis et literis apostolicis, quibusvis ecclesiis, monasteriis, civitatibus et locis ac capitulis, collegiis, communitatibus, universitatibus, iudicibus et personis, cuiuscumque dignitatis et conditionis existentibus, sub quibuscumque tenoribus et formis ac cum quibusvis, etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque fortioribus et insolitis clausulis concessis, approbatis et innovatis, quibus, etiam si de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica et individua mentio fieri deberet, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum inserti forent, praesentibus pro sufficienter expressis et insertis habentes, quoad praemissa specialiter et expresse derogamus, et sufficienter derogatum esse, et adversus praesentes nemini suffragari posse decernimus; ac quorumvis tribunalium consuetudinibus contrariis quibuscumque; aut si aliquibus, communiter vel divisim, a dicta sit Sede indultum quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

§ 19. Ceterum, quia difficile foret etc. Nulli ergo omnino etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo vigesimo tertio, pridie idus decembris, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 12 decembris 1523, pontif. anno 1.

Derogatio contrariorum.

Transumptorum fides.

IV.

Iurisdictio iudicis curiae Ripetae almae Urbis, cognoscendi causas civiles occasione mercium per Ripetam vehendarum et nonnullas causas criminales.

Clemens episcopus servus servorum Dei, motu proprio etc.

Iurisdictio antiqua consulum artis nautarum,

Nuper felix recordationis Hadrianus PP. VI, praedecessor noster, ad supplicationem dilectorum filiorum consulum et universitatis nautarum sive barcarolorum Tyberonis et Anienis seu Tyberonis Ripetae¹ almae Urbis, nonnulla statuta, et in Camera Apostolica discussa et concessa, apostolica auctoritate approbaverat, quibus, inter alia, cavebatur expresse quod praefati consules deputati pro tempore in aliquibus controversiis et causis super quibusdam rebus et bonis per fluvium Tyberis et Anienis devectis, in certis pecuniarum summis haberent iurisdictionem cognoscendi et terminandi, sola facti veritate inspecta, etiam manu regia.

Quam hic Pontifex, ex causis hic expressis,

§ 1. Cum autem, sicut accepimus, multas quaestiones et controversias quotidie in facto oriri, non solum inter ipsos barcarolos, sed etiam inter cives Romanos aliosque mercatores se exercentes in dicto flumine, ventilandas, quae in apicibus iuris involutae, deberent decidi et cognosci consilio iurisperitorum, et propterea praefatos consules penitus ignaros indigere summopere viro iuris peritia insignito.

Transfert in iudicem deputandum a praeside Riparam,

§ 2. Nos, qui ipsius Urbis praecipuam curam gerere tenemus, prospero statui ac felici regimini ac tam Romanorum civium et curialium ac forensium mercatorum in fluminibus se exercitantium et ad ipsam Urbem victualia multa et alias merces deferentium ac deferri facientium, quam praefatorum consulum et universitatis barcarolorum commodo

¹ Typographi vitio forsitan Tyberonis Ripetae pro Tyberis Ripetae positum est. Anio enim (nunc Teverone) in Tyberim influit tertio ab Urbe lapide (Strab., v, pag. 238; Plin. III, 5, 5-9; Nibby, Dintorni, v. I, pag. 159-160) (R. T.).

et utilitati providere volentes, ex certa scientia ac de apostolicae potestatis plenitudine, omnia et quaelibet statuta, privilegia ac facultates, per Hadrianum praedecessorem praefatum consulibus et universitati barcarolorum quomodolibet concessa, approbamus, confirmamus et ampliamus. Eisdem etiam omnibus ac singulis privilegiis, facultatibus, nautis et mercatoribus Ripae Urbis concessis ac concedendis, in rebus et bonis per dicta flumina conducendis pariter, in omnibus et per omnia uti, potiri et gaudere libere ac licite possint et valeant auctoritate praedicta indulgemus. Volumus autem quod per praesidentem Camerae nostrae Apostolicae seu eius decanum pro tempore existentem deputetur aliquis iuris peritus, qui in eorum tribunali iustitiam cuique administrare possit et valeat.

§ 3. Et eidem sic, ut praemittitur, deputato quascumque causas, controversias, quaestiones seu contentiones ac differentias, super et pro quibusvis rebus et bonis ac mercibus per dicta flumina ad Urbem devectis et quomodocumque ad eam devehendis concernentes, tangentibus ac quibusvis pecuniarum summis propterea debitarum ac exigendarum; necnon criminales et praesertim a rixis ac blasphemis in Deum et eius Matrem Virginem ac sanctos, etiam per dictos barcarolos et huiusmodi mercatores inibi exercentes prolatis, provenientes, in quibus tamen poena pecuniaria, et non sanguinis, venit imponenda, cum omnibus et singulis suis emergentibus, incidentibus, dependentibus, annexis et connexis, summarie, simpliciter et de plano, sola facti veritate inspecta, etiam manu regia, audiendi, cognoscendi, decidendi sineque debito terminandi; ac dictos criminosos et blasphematores et cultus divini contemptores, qui poena pecuniaria, pro tertia parte Camerae Apostolicae, pro alia

Qui causas civiles ripales omnes, criminales autem hic expressis privative, quoad alios, cognoscit.

tertia dictae universitati, et reliqua tertia parte exequenti applicanda, mulctandi venient, debite puniendi; ac omnia et singula in praemissis et circa ea necessaria seu quomodolibet opportuna faciendi, plenam et liberam auctoritatem et licentiam auctoritate apostolica concedimus et impartimur. Eidemque deputato et pro tempore deputando eiusque iurisdictioni omnes et singulas causas, cum praefatis incidentibus et annexis, illarumque actores et reos subiicimus et submittimus, ita et taliter ut ne quis eorum quolibet alio tribunali, simili occasione praemissarum rerum et allegata iurisdictione huiusmodi fori, non nisi nulliter, procedi possit. Item, quaecumque quae per ipsum, ut praemittitur, deputatum alias rite ordinari, statui, pronuciari et decerni contigerit, valida et efficacia fore et firmiter observari. Sicque per quoscumque iudices etc., sublata etc., iudicari debere; irritum quoque etc. decernimus.

Executorum deputatio.

§ 4. Mandantes dilectis filiis praesidentibus et clericis Camerae Apostolicae ac eisdem consulibus et universitati barcolorum ac eorum iudici, ut dicitur, deputando, ad nutum eorundem clericorum amovibili, in praemissis pacifice gaudere faciant; nec eos desuper quomodolibet impediri, perturbari vel molestari permittant; ac quascumque literas necessarias desuper, quatenus opus fuerit, tradant et concedant.

Contrariorum derogatio.

§ 5. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac Urbis Ripae et Ripettae praedictae, iuramento etc. roboratis, statutis, consuetudinibus, reformationibus et decretis, nec non quibusvis privilegiis, indultis et concessionibus, illis aut aliis quomodolibet in contrarium forsitan concessis et confirmatis, quibus derogamus, ac eis adversus praemissa nullatenus suffragari posse volumus, etiam si talia forent, quae de verbo ad

verbum inseri deberent, quorum tenores et compendia pro expressis habemus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Fiat ut petitur. I.
(Papae subscriptio).

Et motu proprio et ad beneplacitum Camerae. Fiat. I.

Datum Romae apud S. Petrum, idibus ianuarii, anno 1.

Dat. die 13 ianuarii 1524, pontif. anno 1.

V.

Privilegia pro abundantia rei frumentariae et agricultura in districtu almae Urbis.

Clemens episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Praemium.

Ad sacram beati Petri Sedem, meritis licet imparibus, divina dispositione vocati, continua meditatione urgemur ut, iuxta commissi nobis pastoralis officii debitum, circa ea, per quae almae Urbis nostrae, in qua Sedes ipsa dignoscitur collocata, prosperitati illiusque incolarum et ad eam convenientium personarum commodo et necessitati opportune consuli possit, sollicitis studiis intendamus, ac incolarum et personarum earundem dispendiis congruentibus remediis occurramus, prout, temporum qualitate mature pensata, conspiciamus in Domino salubriter expedire.

§ 1. Sane, licet dudum felicitis recordationis Sixtus Papa IV, praedecessor noster, attendens quod a pluribus tunc retroactis annis omnis regio dictae almae Urbi finitima frequenter habuerat steriles frumenti et bladorum proventus, cum gravi populorum in ea degentium iactura et afflictione; et considerans id, praeter et ultra coeli naturalem cursum et dispositionem, potissime etiam provenire ex ra-

Sixtus IV licentiam omnibus concessit arandi et colendi tertiam partem tenentiarum et agrorum territorii Urbis et Patrimonii etc., ad quoscumque etiam loca ipsa spectant, habita licentia ab aliquo ex iudicibus deputatis etc.

ritate culturae agrorum, qui, propter aliquam forte maiorem utilitatem inde proveniente eorum dominis, potius servabantur inculti, ut essent in pascua animalibus brutis, quam colerentur, aut coli sinerentur in alimentum et sustentationem hominum, per suas literas statuerat et ordinaverat quod ex tunc deinceps perpetuis futuris temporibus liceret omnibus et singulis agros arare et colere volentibus in praedictae Urbis nostrae territorio et Patrimonii B. Petri in Tuscia ac Campaniae et Maritimae rumpere et arare ac colere; alias, debitis et consuetis temporibus, tertiam partem uniuscuiusque tenimenti seu tenutae, quam eligendam duceret, tam ad quaevis monasteria, capitula seu alias ecclesias et pia loca, quam ad quasvis privatas et particulares personas, cuiusvis status vel conditionis, spectantes et pertinentes, petita tamen, licet non obtenta, eorum ad quos spectaret licentia, dummodo iudicum tunc desuper deputatorum seu alicuius eorum auctoritas interveniret. Et mandaverit propterea omnibus et singulis tenentorum seu tenutarum huiusmodi dominis, tam ecclesiasticis quam saecularibus, cuiusvis status vel conditionis existerent, et quavis dignitate praefulgerent, ut, absque ulla prorsus resistantia, sinerent omnes et singulos colere volentes tenutas ipsas, pro eorum arbitrio et voluntate, iuxta statuti huiusmodi tenorem et formam, rumpere et arare, nullum omnino eis aut alicui eorum vel ipsorum famulis et ministris, per se aut alios, impedimentum aut molestiam inferentes.

Differentias praemissor. occasione oriendas, praecipit per iudices deputatos cognosci.

§ 2. Volueritque, tam super tempore rumpendi quam super electione tertiae partis huiusmodi tenutarum, quae arari deberet, ac responsione pro arata et culta parte dominis facienda et super aliis quibuscumque differentiis et controversiis, si forte aliquas differentias seu controver-

sias super iis quovis modo oriri contingeret inter eos, qui arare et colere velent, et quorum tenutae ararentur, praecipue super damnis et interesse, si quae forsitan illo primo anno praetendere possent praedicti domini tenutarum seu eorum conductores, se ex insperato earum cultu pati, utraque pars praefatorum iudicum aut duorum ex eis iudicio et determinationi stare et acquiescere tenerentur, neque possent aut deberent se mutuo super huiusmodi et quibusvis aliis differentiis, ex huiusmodi statuti tenore quovismodo provenientibus, coram quibusvis aliis iudicibus convenire; aut iudices ipsi, quacumque etiam potestate et auctoritate fungerentur, eos audire, vel se de ipsis controversiis impediri; et si secus forsitan actum foret, id totum irritum et inane ac nullius roboris vel momenti esse decreverit.

Iulius II innovavit dictam constitutionem Sicuti IV;

§ 3. Et deinde pia memoriae Iulius Papa II, etiam praedecessor noster, literas praedictas per quasdam innovaverit, et quamvis ex provisione sua huiusmodi plurimi agriculturae se dedissent, et in territorio dictae Urbis et aliis locis circumvicinis magna frumenti et aliorum bladorum quantitas colligeretur, et ex illa dictae Urbis necessitatibus abundanter subveniri posset.

Baronibusque et aliis mandavit ne interdicerent eorum subditis delationem frumentorum ad Urbem, neque illos vendere, eis, ut carius ipsi revenderent.

§ 4. Quia tamen barones et domicelli dictae Urbis, domini temporales oppidorum circumvicinorum eorum subditis, ne frumentum et alia blada ad dictam Urbem deferre praesumerent, interdicebant, et ab eisdem subditis, qui non sine magnis sudoribus illud recolligerent, vili pretio habere, illudque eis, cum frumentum aliis carius vendidissent, persolvere volebant, ab agriculturae huiusmodi laudabili et pernecessario exercitio, in animarum suarum periculum et incolarum Urbis et curialium huiusmodi non modicum praeiudicium et gravamen, desistere compelle-

bantur, idem Iulius praedecessor, motu proprio et ex certa scientia, per alias suas literas, omnes et singulos barones et domicellos Romanos ac quascumque alias personas, tam ecclesiasticas quam saeculares, oppida, terras et villas infra quinquaginta miliaria a dicta Urbe possidentes, ab eorum subditis frumenta et blada, praeterquam pro usu et necessitate victus domus eorum, emere, et ad dictam Urbem deferri interdiceret et prohibere, aut illa ad alia loca quam ad eandem Urbem, absque speciali sua seu Camerae Apostolicae sibi nota licentia, deferre praesumentes, ac in praemissis auxilium; consilium vel favorem, publice vel occulte, directe vel indirecte, quovis quaesito colore, praestantes, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis, etiam si cardinalatus honore fulgentes, forent, requisiverit et monuerit, eisque districte praecipiendo mandaverit quatenus, infra quindecim dierum spatium, postquam posteriorum literarum praedictarum notitiam haberent, videlicet communitates et universitates ac barones et alii in praemissis auxilium et favorem praestantes, ab emptionibus et prohibitionibus ac iurisdictionibus ¹ huiusmodi ex tunc deinceps penitus et omnino desisterent; alioquin, lapsis dictis quindecim diebus, barones ac communitatum et universitatum singulares personas et alios auxilium, consilium vel favorem praestantes, ex tunc, prout ex ea die et e contra, excommunicationis sententiam, a qua, ab alio quam Romano Pontifice, et facta de eo speciali et expressa mentione, praeterquam in mortis articulo constituti et praevia satisfactione, absolvi nequirent, innodaverit; archiepiscopos vero, episcopos et alios praelatos suspenderit a divinis; et nihilominus, si aliqui ex praedictis baronibus et alii civitates, oppida et terras in feudum seu vicariatum aut alias

¹ Cherubinius legit *interdictionibus loco iurisdictionibus* (n. T.).

quovis titulo obtinentes, lapsis aliis ex tunc sequentibus quindecim diebus, a praemissis non desisterent, dominio dictorum feudorum omnino et penitus privaverit, fiscoque Apostolicae Camerae applicaverit, et eorum civitates, terras, oppida et villas ecclesiastico subiecerit interdicto ipso facto, quod, nisi praevia satisfactione, relaxari per alium quam per ipsum Iulium praedecessorem interdixit et prohibuit. Si vero, ultra semestre, dictos ultimos quindecim dies immediate sequentes, in eorum pravo proposito et duritia obstinate perseverando, mandatis suis huiusmodi non parerent, seu parere contemnerent, ex tunc ipso iure omnibus et singulis civitatibus, oppidis, terris, villis, feudis et iuribus, quae a Romana et aliis ecclesiis, aut alias obtinebant vel recognoscebant, eadem auctoritate privaverit, et ad illa et alia obtinenda perpetuo inhabilitaverit, privatosque et inhabiles esse; ac civitates, oppida, terras, villas et iura huiusmodi Camerae Apostolicae pleno iure incorporata decreverit et declaraverit, prout in eisdem literis plenius continetur.

§5. Et cum in ipsa Urbe, in praesentiarum, propter multiplicationem et augmentum illius incolarum habitatorum, maior copia frumenti quam antea notorie sit necessaria, nihilominus exercitium artis agriculturae et colendorum agrorum huiusmodi in regione dictae Urbi finitima et illius territorio praedictis, ultra medietatem ab eo quod ante viginti annos existebat, diminutum fuerit; et cultus exercendae agriculturae huiusmodi, etiam docente experientia, rerum magistra, propter multitudinem vaccarum rubearum in eodem territorio existentium, in dies praetermittatur, et ars ipsa quodammodo pereat, quo fit ut in dicta Urbe frumenti penuria invalescat; nos, considerantes terram praefatae Urbi finitimam, qua illius domini ad pascua multorum animalium utuntur, sub

Hic modo Pontifex dictas Sicu IV et Iulii II bullas confirmat et extendit;

isto coelo foecundam existere, et convenientius fore ut terra ipsa vomere et aratro scindatur et aretur, ac potius semen ex ea, ad usum hominum, quam foenum, quod sua sponte ad usum animalium producit, recolligatur; et quod ex cultu agriculturae huiusmodi homines, ad laborem nati, in exercitio honesto se poterunt exercere, et aer salubrior reddetur, et non solum dictae Urbi et illius incolis et curialibus ac ceteris hominibus in terris sanctae Romanae Ecclesiae subiectis de frumento necessario provideri, verum etiam illud per mare ad alias nationes grano indigentes deferri poterit. Ac propterea volentes artem agriculturae et colendorum agrorum huiusmodi in pristinum statum restituere, ac rei frumentariae in dicta Urbe opulentiae providere, et futurae illius penuriae obviare, motu proprio, non ad alicuius super hoc nobis oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione et ex certa scientia ac de apostolicae potestatis plenitudine, literas Sixti et Iulii praedecessorum huiusmodi ac in eis contenta quaecumque, ita ut tertia pars omnium tenutarum et possessionum et casalium, tam in territorio et Patrimonio ac Campania et Maritima praedictis, quam citra Urbem infra viginti miliaria consistentium, tam ad ecclesias, monasteria et hospitalia quaecumque ac Cameram Apostolicam, quam barones, domicellos et cives Romanos ac forenses, cuiuscumque dignitatis et conditionis, etiam si praelati, commendatarii vel etiam sanctae Romanae Ecclesiae cardinales fuerint, aut eorum domini, quacumque alia dignitate tam ecclesiastica quam mundana et temporali fulgeant, quomodolibet pertinentium, absque ulla exceptione vel prohibitione, singulis annis, pro frumentis ferendis et recolligendis, scindi, arari et coli possit et debeat; a die publicationis praesentium liceat unicuique tenutas, pos-

siones et casalia praedicta, ad tenutas et possessiones ipsas pro futuro anno rumpendum et colendum, ingredi, sic tamen quod, si domini earundem tenutarum et possessionum illas pro dicta tertia parte colere vel per alios coli facere voluerint, dummodo frumenta in illis recolligenda ad dictam Urbem deferantur, non liceat aliis in eorum casalibus aliquid innovare, aut illorum possessiones ingredi; sed eisdem dominis tenutas et possessiones ipsas colere nolentibus, liceat aliis civibus vel mercatoribus Urbis, habitatoribus vel quibusvis aliis personis tertiam partem tenutarum et possessionum huiusmodi, in quolibet casali, pro eorum arbitrio et ubi eis melius videbitur, absque aliqua prohibitione et impedimento, sub poena quingentorum ducatorum auri Camerae Apostolicae applicandorum, pro qualibet vice per prohibentes vel impedientes eo ipso incurrenda, rumpi, arari et coli facere; ita ut cultores ipsi, cum dictis possessionibus, pascuale pro pascendis bobus laborantibus necessarium habeant; et laboratores illo indigentes, easdem possessiones pro pascualibus reservatas quolibet anno a principio mensis augusti custodiri, et culturas eligendas in principio mensis ianuarii vel post, prout eisdem commodius et opportunius videbitur, rumpi et arari facere possint; nec pro intratura pro rubro terrae aliquid, vel tantum pro quolibet rubro terrae laboratae, in pecunia, sed solum et dumtaxat de tenutis, possessionibus et casalibus infra octo miliaria ab ipsa Urbe consistentibus, quintam partem frumenti vel bladorum recollectorum in dicto territorio, fideliter et more boni coloni, in frumento bono et recipienti ¹ ac mercantili, arbitrio consulum artis, solvere teneantur. Et pro tenutis, possessionibus et casalibus in eodem territorio ab octo miliaribus ultra distantibus ab Urbe usque ad quindecim vel sexdecim miliaria, similiter de septima parte frumenti recol-

¹ Cherubinius habet *recenti loco recipienti* (n. T.).

lecti pro quolibet rubro¹, modo et forma praemissis, respondere debeant, sic tamen quod sub tenuis et possessionibus praedictis non comprehendantur nec comprehensa censeantur, quoad responsionem septimae partis fructuum, tenutae et possessiones in Latio et Campania ac Maritima consistentes, pro quibus, propter facilitatem earum culturam et multitudinem laboratorum, de quinta parte fructuum respondetur, et in quibus consuetudo hactenus seryari solita servetur. Et si contingat illas per aliquos, praesentium vigore, laborari, responderi debeat modo praemisso; ac pro tenuis et possessionibus ultra dicta xvi milliaria citra et ubicumque consistentibus (dummodo non sint loca vicina fluminum Tyberis, in quibus consuetudo loci, quoad responsiones, servetur), cultores illarum dominis earum decimam partem frumenti et bladorum, quae in illis sic cultivatis et laboratis excreverint, respondere teneantur, exceptis dominis illarum eas colere volentibus, qui aliis praeferantur, dummodo blada ipsa, etiam illa de quibus daretur tracta, ad Urbem praedictam deferantur, ac per flumen et fauces Ostiae extrahantur, auctoritate apostolica, tenore praesentium innovamus, ac vim et vigorem perpetuo habere, viribusque subsistere et observari debere decernimus.

Agricultores vicini a represalibus et molestationibus pro delictis, et tractas concedit.

§ 6. Et nihilominus, pro potiori cautela, praemissa omnia de novo, modo suprascripto declaramus, ac quod cultores praefati cum animalibus, bobus et equibus necessariis ab omni represalici receptione et retentione, tam in Urbe quam extra, liberi et exempti existant, nec occasione alicuius debiti vel obligationis, etiam in forma dictae Camerae et Ripae et Ripetae, molestari, capi, pignorari, nec eorum animalia vel frumenta tolli, pignorari seu auferri possint. Et quotiescumque precium frumenti in praefata Urbe non excedet decem et

¹ Legendum videtur rubio vel rubbio; mensura agraria et etiam frumentaria in pontificia ditione (R. T.).

octo iulios pro quolibet rubro ad mensuram maiorem, pala batuta nuncupatam, debeat dari cuilibet mercatori tracta quinquaginta rubrorum pro quolibet aratro, cum solutione tractae duorum iuliorum pro rubro, et non ultra; de quibus unus iulius cum dimidio dictae Camerae, medius vero iulius pro quolibet rubro militibus S. Petri cedat; quae quidem tracta dari debeat pro una, tempore recollectionis frumentorum, et pro alia medietatibus in festo Nativitatis Domini nostri Iesu Christi; et interim tractae dari non debeant aliis, donec ipsi eorum frumenta vendiderint, vel navigio ad alia loca deferri fecerint. Possint tamen dari tractae per ad id deputatos pro maiori summa, quando esset maior abundantia, eorum arbitrio: ita quod in Urbe ipsa propterea penuria non proveniat, iuxta voluntatem nostram et successorum nostrorum Romanorum Pontificum pro tempore existentium, et discretionem executorum infrascriptorum.

§ 7. Ac quod liceat habentibus locationes casalium, etiam ad longum tempus, ab ecclesiis et monasteriis Urbis vel hospitalibus huiusmodi, renunciare in perpetuum dictis locationibus, quas in huiusmodi eventum cassamus, irritamus et annullamus, ad effectum praemissum; nec teneantur ad solutionem alicuius summae ultra tempus quo tenutas, possessiones et casalia huiusmodi tenuerunt, et illorum fructus perceperunt. Nec liceat alicui habere armentum vaccarum rubearum in dicto Urbis territorio infra decem milliaria, excedens centum et viginti quinque vaccas ad plus.

§ 8. Quodque in tenuis, possessionibus et casalibus civium Romanorum laicorum, illas colere et agriculturam exercere volentium, non possint alii forenses laborare, sed solum et dumtaxat alii cives Romani, de quibus domini illorum contentantur, et alii habitantes in dicta urbe, artem praedictam exercere volentes, dummodo tenutae

Locationibus ad longum tempus renunciari potest.

Romanique et incolae forensibus praeferruntur.

et possessiones ipsae pro dicta tertia parte cultiventur et laborentur, auctoritate et tenore praedictis statuimus et ordinamus.

Inhibitio contra molestias eos.

§ 9. Districtius inhibentes omnibus et singulis tenutarum seu possessionum et casalium praedictorum dominis, tam ecclesiasticis quam saecularibus, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis existentibus, quavis dignitate praefulgentibus, ne tenutas et possessiones ipsas colere volentibus, seu eorum ministris et famulis praefatis, per se vel alium, directe vel indirecte, impedimentum vel molestiam aliquam inferre quoquomodo praesumerent; sed eos, absque ulla prorsus resistantia, tenutas et possessiones praedictas pro eorum arbitrio et voluntate, iuxta praedictarum et praesentium literarum tenorem, rumpere et arare permetterent.

Prohibitiones Iulii II contra dominos et barones ementes frumenta a subditis ultra usum familiae, aut blada ad Urbem deferri interdicens illorumque fautores innovat.

§ 10. Et nihilominus praefatos barones et domicellos Romanos ac quascumque alias personas, tam ecclesiasticas quam saeculares, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis existentes, etiam cardinalatus honore fulgentes, oppida, terras et villas in dicto territorio possidentes, requirimus et monemus, eisque districte praecipiendo mandamus quatenus ab eorum subditis frumenta et blada, praeterquam pro usu et necessitate victus et domus eorum, ut praefertur, emere, et ad dictam Urbem deferri interdicerent prohibere, aut illa ad alia loca, quam ad eandem, absque speciali nostra seu Camerae praedictae nobis nota licentia, deferre, aut in praemissis auxilium vel consilium aut favorem, publice vel occulte, directe vel indirecte, quovis quaesito colore praestare ulterius praesumant. Alioquin, si contrafecerint, ex nunc, prout ex tunc et e contra, ipsos omnes et singulos excommunicationis, suspensionis, interdicti, privationis, inhabilitatis, applicationis et incorporationis ac alias censuras et poenas in posterioribus literis Iulii praedecessoris

huiusmodi contentas, post terminos in eisdem posterioribus literis contentos, incurrisse declaramus, ac quicquid secus attentari contigerit, irritum et inane decernimus.

§ 11. Quo circa venerabili fratri Antonio episcopo Praenestinensi, et dilecto filio nostro Andreae, tituli Sanctae Priscae presbytero cardinali, per apostolica scripta, motu simili, mandamus quatenus ipsi ac venerabilis frater noster Bernardus, episcopus Gervisin. ¹ modernus, et pro tempore existens in dicta Urbe gubernator, necnon dilecti filii magister Philippus de Senis, notarius noster, dictae Camerae clericus, et Iacobus de Freiapanibus ac Iulius Petri de Matthaëis, Romanus, et Iacobus de Rucellariis, Florentinus civis, et illis deficientibus, per eundem gubernatorem eorum loco subrogandi, seu tres aut plures ex eis, per se vel per alium, praedictas et praesentes literas ac in eis contenta quaecumque, ubi et quando opus fuerit, ac quotiens pro parte dictorum colere volentium desuper fuerint requisiti, solemniter publicantes, eisque in praemissis efficacis defensionis praesidio assistentes, faciant auctoritate nostra singulas literas et in eis contenta huiusmodi, iuxta illarum tenorem, quaecumque recusatione vel praeterquam ad nos interposita reclamatione non obstante, firmiter observari, non permittentes eosdem colere volentes, desuper, per dominos praefatos seu quoscumque alios quomodolibet molestari, impediri vel perturbari; necnon communitates, universitates, barones et alias personas praefatas, auxilium, consilium, favorem praestantes, quotiens opus fuerit, excommunicatos et a divinis suspensos publicent, et ab aliis, etiam nominatim, nunciari et publicari, et ab omnibus christifidelibus, donec meruerint absolutionis beneficium obtinere, arctius evitari; et demum etiam civitatibus, oppidis, terris, feudis et iuribus praedictis

Executores illius constitutionis.

¹ Bernardus de Rubis, episcopus *Turvisinus* (R. T.).

privatos, et illa eidem Camerae incorporata fore, etiam omissis solemnitatibus positivi iuris, instante etiam fisci nostri procuratore, declarent; et ad declarationem huiusmodi, etiam brachio militari et gentium armorum, ad nostra et eiusdem Romanae Ecclesiae stipendia militantium, exequantur, contradictores, molestatores, impediētes, perturbatores quoslibet et rebelles, per censuras et poenas ecclesiasticas ac etiam pecuniarias, eorum arbitrio imponendas et realiter exigendas, ac alia opportuna iuris remedia compescendo.

Translatio de-
rogatoria.

§ 12. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac literis institutionis militum praedictorum, necnon Urbis, terrarum, oppidorum et villarum praedictorum, iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, consuetudinibus, reformationibus et decretis, privilegiis quoque et indultis apostolicis, communitatibus, universitatibus, baronibus ac aliis praefatis a dicta Sede forsā concessis, quae eis, quoad praemissa, nolumus suffragari; necnon pactis et conditionibus in dictis locationibus forsā apposis, ac omnibus illis, quae dicti praedecessores in praefatis literis voluerunt non obstare, contrariis quibuscumque; aut si communitatibus, universitatibus, baronibus et aliis praefatis vel quibusvis aliis, communiter vel divisim, ab eadem sit Sede indultum quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

Forma publi-
cani istam
constituti-
o. m.

§ 13. Ceterum, ne quemquam de praemissis haesitare, aut ignorantiam allegare forsā in posterum contingat, volumus pariter et decernimus quod praesentium literarum tenor per omnia loca publica dictae Urbis solemniter publicari ac praconizari debeat; et sic publicatus et praconizatus a die, qua publicatus fuerit,

perinde arctet omnes, quos concernit, ac si singulis eorum personaliter intimatus fuisset.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo vigesimoquarto, x kalendas martii, pontificatus nostri anno i.

Dat. die 21 februarii 1524, pontif. anno i.

VI.

Iurisdictio et facultates conservatorum Ordinis fratrum Minimorum S. Francisci de Paula in litibus, causis et controversiis 1.

Clemens Papa VII universis et singulis venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis abbatibus et prioribus et aliis personis in dignitate ecclesiastica constitutis, ac metropolitanarum et aliarum cathedralium ecclesiarum canonicis, necnon eorundem archiepiscoporum et episcoporum officialibus seu vicariis in spiritualibus generalibus a libet constitutis.

Conquestionibus dilectorum filiorum generalis et provincialium ac aliorum correctorum et universorum fratrum Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula percipimus quod nonnulli archiepiscopi et episcopi aliique ecclesiarum praelati et rectores eorumque vicarii et officiales ac clerici et aliae ecclesiasticae personae, tam religiosae quam saeculares, necnon laici, communia civitatum et dioecesium ac aliarum diversarum partium, qui nomen Domini in vacuum recipere non formidant, a praedictis correctoribus et fratribus quartam canonicam seu alias portiones ex rebus

1 Hic Franciscus in sanctorum numerum relatus fuit a Leone X, praedecessore, in constitutione xxxiv, *Excelsus*, tom. v, pag. 717. (2) Tu de quarta funeralium habes Concil. Trid., sess. xxv, *De Reform.*, cap. 13.

Ordo exponit PP. multa gravamina, quae patiebatur circa quartam canonicam, decimas et funerals et apostatas seu extra claustra vagantes 2;

et bonis eis, ratione funeralium et christifidelium piorum legatorum, ad certos et determinatos usus, praesertim ad fabricam ecclesiarum, domorum et locorum suorum, seu in eleemosynam aut alias sibi pie relictis vel erogatis, ac decimas fructuum ex possessionibus et petiis terrarum ad eos legitime spectantibus et pertinentibus provenientium, contra privilegia et indulta apostolica eis et Ordini ac domibus praedictis concessa, exigunt, et in dies exigere conantur; ac relictis et erogata huiusmodi indebite occupata detinent, seu ea detinentibus aut decimas et portiones huiusmodi exigentibus praestant auxilium, consilium vel favorem; et alias ipsis super his ac aliis libertatibus, privilegiis et indultis, domibus et Ordini praedictis illorumque personis, tam a Romanis Pontificibus praedecessoribus nostris, quam alias rite a regibus et aliis principibus saecularibus concessis, nec non bonis, rebus et aliis iuribus ad dictas domos illarumque sacristias spectantibus, multiplices molestias, iniurias et iacturas inferunt; eosque coram diversis, tam ecclesiasticis quam saecularibus iudicibus, ad iudicium trahunt. Nonnulli etiam dictum Ordinem professi, post emissam ab eis regularem professionem apostatantes, ad aliorum Ordinum loca se transferunt, et saepius per saecularium habitationes, secundum vana sui cordis desideria, vagando, insolenterque et scandalose vivendo, se ab obedientia et subiectione suorum praelatorum, etiam praetextu indultorum seu licentiarum a Sede Apostolica surreptitiae impetratarum, subtrahunt, in contemptum religionis et animarum suarum periculum et scandalum plurimorum.

Et supplicavit pro opportuna provisione.

§ 1. Quare generalis et provinciales ac alii correctores et fratres praedicti nobis humiliter supplicare fecerunt ut, cum eis valde reddatur difficile pro singulis querelis ad Sedem praedictam habere recursum, providere ipsis super hoc paterna diligentia curavimus.

§ 2. Nos igitur, qui, pro debito pastoralis officii, religiosarum personarum quarumlibet dispendiis occurrimus, et profectibus libenter intendimus, adversus exactores, occupatores, detentores, praesumptores, molestatores et iniuriatores ac subtrahentes se ab obedientia huiusmodi, illis volentes eisdem correctoribus et fratribus subvenire, per quod illorum compescatur temeritas, et aliis aditus committendi similia praeccludatur, discretioni vestrae per haec scripta mandamus quatenus vos, vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus deputati estis conservatores et iudices, praedictis generali, provincialibus et aliis correctoribus et fratribus efficacis defensionis praesidio assistentes, non permittatis eosdem, super libertatibus, privilegiis, indultis, rebus et bonis praedictis, ab eisdem et quibuslibet aliis indebite molestari; vel eis gravamina vel damna seu iniurias irrogari; aut coram quibuscumque iudicibus ordinariis vel delegatis, etiam apostolicis, quavis occasione vel causa, etiam criminali, eosdem fratres trahi, facturi generali, provincialibus et aliis correctoribus ac fratribus praedictis, cum ab eis vel procuratoribus suis aut eorum aliquo fueritis requisiti, de praedictis et aliis personis quibuslibet, super restitutione bonorum ac rerum et iurium praedictorum, necnon libertatum, privilegiorum et indultorum praedictorum et aliorum eis pro tempore concessorum observatione; necnon professorum et se ab obedientia subtrahentium huiusmodi ad regularia loca dicti Ordinis revocatione et reductione, de quibuslibet molestiis, iniuriis atque damnis, praesentibus et futuris, in illis videlicet, quae iudiciale requirunt indaginem, summarie, simpliciter et de plano, sine strepitu et fi-

Hic ideo Pontif. iudices conservatores Ordinis cum amplis facultatibus deputat 1;

1 V. Concil. Trid. sess. vii, *De Reform.*, c. 14.

gura iudicii, in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit, iustitiae complementum ministrare. Inhibendo etiam quibuscumque iudicibus praedictis, tam in principio quam in medio vel in fine causae, ne in causis dictorum fratrum, etiam criminalibus, eisdem invitis, se quomodolibet intromittant; ac occupatores seu detentores, exactores, praesumptores, molestatores ac iniuriatores huiusmodi, necnon inobedientes et rebelles, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis extiterint, quando cumque et quotiescumque expedierit, auctoritate nostra, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compe-scendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis. Et nihilominus legitimis super his habendis servatis processibus, illos, quos censuras et poenas per vos pro tempore latas incurrisse constiterit, eas incurrisse declarare, et, quoties opus fuerit, etiam iteratis vicibus aggravare curetis. Ceterum, si per summariam informationem, super his per vos habendam, etiam vobis constiterit quod ad loca, in quibus occupatores, detentores, exactores, praescriptores, molestatores et iniuriatores huiusmodi ac alios, quos praesentes literae concernunt, pro tempore morari contigerit, pro monitionibus ipsis et citationibus de eis faciendis tutus non pateat accessus, nos vobis citationes et monitiones quaslibet, per edicta publica locis affigenda publicis et partibus illis vicinis, de quibus sit verisimilis coniectura quod ad notitiam citandorum et monendorum huiusmodi pervenire valeant, plenam et liberam concedimus, tenore praesentium, facultatem; ac volumus et dicta auctoritate decernimus quod monitiones sic factae, perinde eosdem citatos et monitos arceant, ac si eis personaliter intimatae extitissent.

§ 3. Non obstantibus tam felicitis recordationis Bonifacii Papae octavi, praedecessoris nostri, de una, et concilii generalis de duabus diaetis, dummodo non ultra tres diaetas aliquis, auctoritate praesentium, non trahatur¹, quam aliis quibuscumque constitutionibus et ordinationibus apostolicis, tam de iudicibus delegatis et conservatoribus, quam personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis; necnon quibusvis privilegiis et indultis apostolicis, quibusvis personis, saecularibus vel regularibus, militis, communitatibus, universitatibus, capitulis, castris, villis, terris et locis praedictis, ac quibusvis cathedralibus, etiam metropolitanis, vel collegiatis aut aliis ecclesiis, capitulis, conventibus, monasteriis, hospitalibus et aliis piis locis, etiam motu proprio et ex certa scientia, etiam de non trahendis eorum subditis vel personis ipsarum ecclesiarum, civitatum, universitatum, castrorum, villarum et locorum respective extra eas, aut coram aliis iudicibus et personis, quam eis, etiam vigore quarumcumque literarum apostolicarum, aut alias quibusvis modis et qualitercumque et sub quibusvis verborum formis et clausulis, etiamsi plena, expressa, specialis, specifica et individua ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quaevis alia expressio habenda foret, tenores huiusmodi praesentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat, specialiter et expresse derogamus. Quodque vos filii canonici, officiales et vicarii de personis, quae deputari possint conservatores non sitis; seu si aliquibus, communiter vel divisim, a praedicta sit Sede indultum quod excommunicari, suspendi vel interdici non possint per literas apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto et earum

¹ Cherubinius legit *extrahatur* loco non trahatur (n. T.).

Contrariis monibus derogat;

personis, locis et ordinibus et nominibus propriis mentionem, ceterisque contrariis quibuscumque.

§ 4. Ceterum, volumus et apostolica auctoritate decernimus quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico impeditus.

§ 5. Quodque a datis praesentium sit vobis et unicuique vestrum, in praemis omnibus et eorum singulis, coeptis et non coeptis, praesentibus et futuris, perpetua potestas et iurisdictio attributa, ut eo vigore eaque firmitate possitis in praemissis omnibus, coeptis et non coeptis, praesentibus et futuris, et pro praedictis procedere ac si praedicta omnia et singula coram vobis coepta fuissent, et iurisdictio vestra et cuiuslibet vestrum in praedictis omnibus et singulis per citationem et modum alium perpetua legitimum extitisset, constitutione praedicta super conservatoribus et alia qualibet in contrarium edita non obstantibus.

§ 6. Volumus etiam et apostolica auctoritate decernimus quod ipsarum transumptis, manu notarii publici subscriptis etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die decima nona martii, millesimo quingentesimo vigesimo quarto, pont. nostri anno I.

Dat. die 19 martii 1524, pontif. anno I.

VII.

Facultas fratrum Ordinis Sanctissimae Trinitatis Redemptionis captivorum quaerendi eleemosynas pro opere dictae redemptionis, non obstante quacumque prohibitione contra quaestores¹.

¹ Huius Ordinis institutionem et alia vide in const. xvii Innocentii III, *Operante*, tom. III, pag. 135.

Bull. Rom. Vol. VI.

9

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus in Christo fratribus archiepiscopis¹ dilectisque filiis ac filiabus nostris abbatibus, prioribus, priorissis, exemptis, decanis, presbyteris ac aliis ecclesiarum rectoribus ac cappellanis, curatis et non curatis (ad quos praesentes literae pervenerint), salutem et apostolicam benedictionem.

Gratum Deo credimus impendere famulatum, cum christifideles ad ea opera misericordiae nunc exhortamur, per quae salus mundi, animae utilia procurantur.

§ 1. Cum itaque ministri ac fratres Ordinis Sanctae Trinitatis, Redemptionis captivorum fratrum nostrorum christianorum, totis viribus elaborant, transeundo ad partes ultramarinas, pro afflictis ac captivis christianis redimendis, in manibus inimicorum fidei christianae captivis ac detentis. Et cum dicti fratres, pro dictis captivis redimendis, corpora sua mortis periculo subiicere non verentur, videntes dictos captivos duris ac diversis tormentis assuetos ac cruciatos; et cum pro dictis pauperibus captivis redimendis, qui a paganis captivantur (Altissimo permittente), ipsisque ab huiusmodi captivitate liberandis, Domino coadiuvante, auxilio, totis viribus, attendentes quod ad ea exercenda (propter diversarum onera expensarum) eisque propriae non suppetant facultates, ac, ad id opus tam pium ac laudabile peragendum, eleemosynae fidelium sint quamplurimum opportunae.

§ 2. Hinc est quod vobis omnibus fratribus nostris archiepiscopis et episcopis mandamus ac praecipimus, firmiter iniungentes quatenus, cum fratres dicti Ordinis Sanctae Trinitatis ac Redemptionis captivorum praedictorum seu procuratores aut eorum nuncii ad vos accesserint, cum fueritis requisiti, vestras bonas, fortissimas ac gratiosas, pro petendis eleemosynis ad sustentationem

¹ Deest forte *episcopis* (n. T.).

Exordium.

Causa huius indult.

Ordinarit favent fratibus Ordinis in quaerendis eleemosynis.

praedictorum, literas dioecesanarum eidem liberaliter concedatis.

Abbatibus et ceteri benigne recipiant et adiuvent.

§ 3. Et vos abbates, priores, exempti et non exempti, similiter presbyteri, curati ac non curati, ac omnes alii praedictos fratres, procuratores vel eorum nuncios in ecclesiis vestris benigne, gratiose ac favorabiliter et honeste recipiatis; ac eisdem, ob reverentiam Sedis Apostolicae, transeundo ecclesiam¹ ministretis ac sine tristitia; vosque decani, presbyteri, curati et non curati, ac ecclesiarum rectores, dictos fratres, procuratores aut eorum nuncios praedicare verbum Dei, quia sic eis indultum est per sanctam Sedem Apostolicam, ipsosque permittentes in praedictis ecclesiis, populum (prout a latore praesentium, fratribus vel eorum nunciis fueritis requisiti) diligenter, ostiatim ac nominatim convocando de domo in domum, omnes parochianos vestros utriusque sexus, aetatem habentes, in ecclesiis vestris in unum congregari faciatis ad idem locum ac horam, quos lator praesentium vobis assignaverit, ipsosque spontanea spectatione pacifica, intra missarum solemniam. Caveatis etiam ne ad divina officia accedere praesumatis, quousque verbum Dei ac necessitates dicti Ordinis fuerint diligenter declaratae.

Fratres non sunt quaestores, sed religiosi quaerentes elemosinas ad opus redemptionis.

§ 4. Non obstante aliqua inhibitione facta per praedecessores nostros in capitulo *De quaestoribus*, in concilio Lugdunensi sive in aliis capitulis. Quia isti non sunt quaestores, sed sunt viri religiosi et approbati.

Ideoque ab aliis religiosi impediri non debent.

§ 5. Item, districte vobis praecipimus ac mandamus quod nullum verbum exhortationis seu praedicationis per aliquem religiosum seu per aliquos religiosos, Mendicantes, quaestores vel non quaestores, ad populum exponere permittatis illa die, qua ad vos accesserint fratres praedicti, procuratores vel eorum nuncios.

§ 6. Volumus insuper ac praecipimus

¹ Cherubinius omittit ecclesiam (R. T.).

quod cum dicti fratres, procuratores vel eorum nuncios ad aliquas ecclesias advenierint interdictas, in eorum iucundo adventu ecclesiae aperiantur, ac campanae pulsantur, ac quod ibidem, campanis pulsatis et ianuis apertis, divina officia celebrentur, ac corpora mortuorum ibidem ecclesiasticae tradantur sepulturae: nisi excommunicati nominatim fuerint aut eorum publici usurarii.

Etiam tempore interdicti¹.

§ 7. Inhibemus insuper; ac sub poena canonica, ne quis dictis fratribus, procuratoribus vel eorum nunciis, mandatum nostrum apostolicum secum deferentibus, in aliquo iniuriare praesumat in aliquibus civitatibus, castris, villis seu ecclesiis, in quibus fractio seu iniuriatio facta fuerit, vel mandatum impeditum seu etiam perturbatum, aut dictorum fratrum, procuratorum vel nunciorum ipsorum bona detenta, fuerint destituta, ecclesiastico supponentes interdicto, nulla ibidem celebrentur divina officia, praeter baptismum parvulorum ac poenitentiam morientium, quousque fratribus, procuratoribus vel nunciis supradictis de illatis iniuriis fuerit plenarie satisfactum.

Nec ab aliquo molestiam pati.

§ 8. Quicumque autem mandatorum nostrorum extiterint contemptores, rebelles ac inobedientes seu perturbatores in aliquo, eosdem denunciatis, campanis pulsatis, candelis extinctis, excommunicatos, auctoritate nostra apostolica, ac anathematizatos, ac numquam a praedicta denunciatione cessantes, donec de eorum absolutione, a Sede Apostolica impetrata, vobis appareat competenter. Plebes vobis subditas piis exhortationibus ac salutaribus monitis inducentes ut, de bonis a Deo super terram collatis, ad sustentationem praemissorum pias elargiantur elemosynas, ac grata subsidia caritatis ministretis, ut illa penuria valeat consummare vos, ab incipientibus pariter verbo ac exemplo,

Perturbatores eorum coercantur.

¹ Vide Concil. Trid., sess. xxiii, cap. 12.

ut per haec et alia bona, quae vos ac ipsi, Domino inspiciente, feceritis, ad aeterna mereamini felicitatis gaudia pervenire.

Benefactores indulgentias hic enunciatas consequuntur.

§ 9. Nos enim de omnipotentis Dei misericordia, ac beato u. n. Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus benefactoribus dicti Ordinis Sanctae Trinitatis ac Redemptionis captivorum praedictorum, vere poenitentibus et confessis, vel infra annum confiteri volentibus, post declarationem nostrarum indulgentiarum, si vere poenitentes ac confessi fuerint, pro nostris indulgentiis acquirendis in festivitibus D. N. I. C., videlicet: Nativitatis, Circumcisionis, Apparitionis, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes ac Sanctae Trinitatis, Eucharistiae, ac in quatuor festivitibus S. Mariae Virginis, per singulos dies dictarum festivitatum, septem annos et totidem quadragenas, eisdem benefactoribus, de iniunctis sibi poenitentibus, duximus indulgendos; et per omnes octavas dictarum festivitatum, tres annos ac tres quadragenas. Item ac per totam quadragessimam, singulis diebus, unum annum ac quadraginta dies. Si quis vero clericus vel laicus dictis fratribus, secundum quantitatem substantiae suae ac qualitatem criminis, de bonis suis dederit vel transmiserit ad sustentationem praemissorum, pro praedictis indulgentiis acquirendis, ac si in capite eiusdem anni vere poenitens ac confessus moriatur, volumus, ac de gratia speciali concedimus quod ab omnibus peccatis suis in Domino permaneat absolutus.

Redemptionem impediens excommunicatur;

§ 10. Si quis vero clericus vel laicus hoc impiderit actu, verbo vel opere, diabolo instigante, quod non credimus, sciat se excommunicatum esse ac anathematizatum; ac beneficium suae absolutionis nullatenus obtinebit, quousque de damnis dicti Ordinis Sanctae Trinitatis et contemptu Romanae Ecclesiae satisfecerit competenter.

§ 11. Sacerdotibus vero, clericis ac viris religiosis, tam viris quam mulieribus, dictum negotium diligenter tractantibus, ac de bonis suis misericorditer erogantibus, quidquid in divinis officiis ac horis canonicis dicere omiserint per negligentiam aut per defectum librorum seu per infirmitatem corporis misericorditer in Domino absolvimus.

Adjuvans premium consequitur.

§ 12. Ac omnes indulgentias a Romanis Pontificibus praedecessoribus nostris dicto Ordini Sanctae Trinitatis ac Redemptionis concessas, ex certa scientia confirmamus, ac praesentis scripti patrocinio communimus.

Indulgentiam Ordinis confirmantur.

Nulli ergo etc.

Sanctio personalis.

Dat. Perusii, decimoquinto kalendas maii, pontificatus nostri anno I.

Dat. die 17 aprilis 1524, pontif. anno I.

VIII.

Confirmatio et extensio constitutionum a praedecessoribus Pontificibus editarum circa ea, quae observanda sunt quoad impetrationes beneficiorum ecclesiasticorum consistorialium¹.

Clemens episcopus servus servorum Dei, motu proprio, etc.

Cum dudum felicitis recordationis Sixtus PP. IV et Iulius II ac nonnulli praedecessores nostri, providendo ne illis, de quorum personis ecclesiis cathedralibus et metropolitanis ac monasteriis consistorialibus providetur, seu ipsa monasteria commendantur, prerogatio consistorii praedicti sive occasionem litigandi inferret, constituerint et ordinaverint quod supplicationes desuper signarentur et darentur, ad quarum datas cedulae consistoriales retrotraherentur, alias nullius essent roboris vel momenti; necnon ut Ca-

Sixtus IV, Iulius II et alii constitutiones ediderunt, quoad impetrationes, de quibus in rubrica.

¹ Habes in hoc Leonis X constitut. xxxix, tom. v, pag. 734.

mera Apostolica et sacrum dilectorum filiorum cardinalium collegiam, cum periculo promotorum animarum, in eorum iuribus et annatis non defraudarentur, similiter constituerint et ordinaverint quod literae provisionis seu commendae ecclesiarum cathedralium et metropolitanarum ac monasteriorum consistorialium sine literis dispensationum retentionum monasteriorum et aliorum beneficiorum ecclesiasticorum saecularium et regularium ac pensionum quarumcumque non expedirentur.

Leo X et Hadrianus VI consistoriales eisdem, sicut et alii Rom. Pont., quoad impetrationem beneficiorum I.

§ 1. Ac deinde piae memoriae Leo Papa X et Hadrianus VI, etiam praedecessores nostri, intellecto per eos quod supplicationes dispensationum huiusmodi retentionum monasteriorum et beneficiorum ac pensionum praedictarum ad partem signabantur, et de illis in cedulis consistorialibus nulla mentio fiebat, ad effectum ut literae ecclesiarum et monasteriorum praedictorum contra ordinationes praedictas libere, ad personarum provisarum libitum, expediri possent, motu proprio et ex certa scientia, mandata et ordinationes praedictas extendentes, de novo statuerint, decreverint et ordinaverint, quascumque supplicationes, et motu simili, sub quibusvis datis in posterum signandas, dispensationum retentionum quorumcumque monasteriorum et beneficiorum regularium et saecularium, ac quarumcumque pensionum et similium beneficiorum vacantium et provisionum, per huiusmodi provisiones et commendas consistoriales nullius esse roboris vel momenti, nec in aliquo eisdem personis provisus suffragari, sed monasteria et beneficia praedicta per huiusmodi provisiones impetrari posse; ac pensiones cassatas et extinctas intelligi debere, nisi in cedulis praedictis super illis dispensarentur, et de beneficiis sic

1 Ego tamen posui solummodo bullam Leonis, praetermissis aliis, uti similibus.

vacantibus provisum esset; ac supplicationes praedictas sub quibusvis datis desuper signatas, nisi ad hoc quod ad illarum datas cedulae praedictae retraherentur, eis nequaquam suffragari possint.

§ 2. Nos, praedecessorum praedictorum vestigiis inhaerentes, ac fraudibus occurrere cupientes, constitutiones, mandata, ordinationes, statuta et decreta praedecessorum huiusmodi innovamus, illaque, iuxta eorum continentiam et tenorem, observari debere decernimus, ac ad commendas beneficiorum quorumcumque per supplicationes, etiam sub data cedula etc. consistorialium ad partem signatas et signandas extendimus et innovamus.

§ 3. Mandantes dilecto filio nostro Pompeo, basilicae XII Apostolorum de Urbe presbytero cardinali, sanctae Romanae Ecclesiae vice-cancellario et eiusdem Cancellariae regenti, necnon dilectis filiis de maiori praesidentia abbreviatoribus et aliis officialibus, ad quos expeditio dictarum literarum etiam per Cameram pertinet, praesentibus et pro tempore existentibus, ut mandata, ordinationes, statuta et decreta praedecessorum praedictorum ac nostrum huiusmodi inviolabiliter observent, et observari faciant et mandent. Necnon ordinantes datario nostro et agentibus pro eo quod supplicationes dispensationum, retentionum et capacitatis beneficiorum quorumcumque promotis et translatis, ac commendatariis ecclesiarum cathedralium et metropolitanarum ac monasteriorum consistorialium, extra cedulas consistoriales et extra supplicationes commendae huiusmodi monasteriorum ad partem signatas non dent, nec transire permittant.

§ 4. Volumus autem quod huiusmodi mandato et constitutioni per nullas clausulas in supplicationibus sive cedulis appositae, etiam cum illius derogatione et

Hic Pontifex eas approbat et extendit.

Et ab omnibus officialibus servari praecipit.

Clausulae praeservatae.

sub quibusvis attestacionibus praeservativis, nisi per mandatum speciale, manu nostra signatum, tantum derogari possit.

§ 5. Constitutionibus et ordinationibus apostolicis et aliis contrariis non obstantibus quibuscumque.

Placet, et ita motu proprio mandamus. I. (Papae subscriptio).

Lectum et publicatum fuit suprascriptum mandatum Romae in Cancellaria Apostolica, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo vigesimo quarto, die vero decimanona mensis aprilis, pontificatus sanctissimi In Christo Patris et D. N. D. Clementis, divina providentia Papae septimi, anno I.

Publ. die 19 aprilis 1524, pontif. anno I.

IX.

Approbatio et extensio constitutionum Pii II, Pauli II, Sixti IV, Iulii II et Leonis X contra homicidas, banuitos summentesque vindictam de propinquis offendentis, nec non brigosos, etc. ac barones et communitates eorum territoria a praedictis non custodientes in Statu Ecclesiastico.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

In sancta B. Petri Sede, divina disponente elementia, meritis licet imparibus, constituti, considerantes quod, licet Deus, qui ex praecipui amoris sui dulcedine hominem ad imaginem suam creavit, in lege veteri populo illi rudi et infirmo mandaverit proximum diligere, inimicum vero in odium haberi permiserit: tamen, secundum evangelicam doctrinam, quae lege veteri excellentior atque perfectior est, praecipit etiam inimicum diligere, et transgressorem huius legis ultionem expectare debere innuit, cum dixit: *Qui gladio ferit, gladio*

peribit. Ut igitur lex ab omnibus servetur, nec gladio impunitas a quoquam sperari possit, et qui virtutis amore nolunt, saltem formidine poenae a vetitis absterneant, ad officium nostrum spectare duximus, illa quae pro pace et quiete civitatum et terrarum, temporali dominio nobis et S. R. E. mediate vel immediate subiectarum, ac civium et incolarum in eis degentium, a praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus statuta et ordinata fuisse comperimus, ut eo maiorem obtineant firmitatem, quo saepius fuerint apostolico praesidio communita, nostri praesidii munimine corroborare, ac etiam de novo statuere et ampliare, prout rationabiles causae persuadent, et in Domino conspiciamus salubriter expedire.

§ 1. Dudum siquidem, postquam per felicis recordationis Pium Papam II etc. 1.

§ 2. Et deinde eum in alma etc. piae memoriae Paulus Papa II etc. 2.

§ 3. Ac successive recolendae memoriae Sixtus Papa IV, similiter praedecessor noster, accepto per eum quod contenta in literis Pii praedecessoris huiusmodi, a certis annis tunc elapsis citra, non fuerant observata, et ex illorum non observantia subditi praefatae Ecclesiae procliviores fuerant ad homicidia committenda, ac fere passim quotidie homicidia perpetrabantur; et homicidae praefati ideo ad illa committenda promptiores existebant, quia sperabant latere, et suorum excessuum remissionem consequi facile posse; ac detestabilem et horrendam talium sicariorum nequitiam, ad aliorum cautelam, iuris remediis prosequi studio cupiens indefesso, habita super iis cum fratribus suis praefatae Ecclesiae cardinalibus deliberatione matura, de illorum consilio, per suas li-

1 Omititur residuum narrativae, quia ipsam bullam habes tom. v, pag. 158. *Ad retinendum.*

2 Omititur narrativa huius bullae, quoniam ipsam bullam habes ibidem, pag. 156, *Viros.*

Pius II edidit bullam hic cit.

Paulus II aliam edidit hic cit.

Sixtus IV approbavit bullam Pii II.

teras, decretaque Pii praedecessoris huiusmodi ac, prout illa concernebant, omnia et singula in dictis literis Pii praedecessoris praefati contenta approbaverat, et robur perpetuae firmitatis obtinere debere decreverat ac voluerat; et, de eorumdem fratrum consilio, statuerat et ordinaverat quod condemnati eatenus, et quos in posterum condemnari contingeret ubilibet, in civitatibus, terris et locis praedictis pro homicidio, sive ut principales sive ut auxilium, consilium vel favorem praestantes, suarum condemnationum remissionem aut contra illas salvumconductum et licentiam secure in loco patrati criminis vel infra quinquaginta milliaria, ut praefertur, propinquo ¹ nullatenus obtinere possent ab alio quam a Romano Pontifice, qui pro tempore esset; et alicuius alterius, etiam legati de latere, remissio nemini suffragaretur. Et si forsitan cotingeret eundem Romanum Pontificem ad remissiones sive salvumconductum huiusmodi procedere, talis remissio per praecoccupationem processisse censeretur, et nemini prodesse posset, nisi in illa verus literarum Sixti praedecessoris huiusmodi tenor de verbo ad verbum, non autem per clausulas idem importantes, insertus foret, ac specifica et determinata causa exprimeretur, quae eundem Romanum Pontificem induceret ad derogandum eisdem literis Sixti praedecessoris, quae cum tam matura deliberatione ab eodem praedecessore emanarunt.

§ 4. Et demum sanctae memoriae Iulius Papa II, etiam praedecessor noster, etc. 2.

§ 5. Cum similis memoriae Leo Papa X, etiam praedecessor noster, etc. 3.

§ 6. Cum autem, sicuti facti notorietas attestatur, plures Urbis, civitatum, terra-

¹ Deest aliquid, fortasse *morandi* (R. T.).

² Omittitur narrativa huius bullae, quia eam habes tom. v, pag. 413, *Cum homines*.

³ Omittitur itidem haec narratio de bullae, siquidem eam habes ibidem, pag. 757, *Omnes*.

rum, castrorum, locorum et tenementorum ac regni et partium praedictorum contra literas praedecessorum huiusmodi elata cervice devenire, et se adversus iustitiae clypeum et tutelam rebelles constituere praesumant; ac censuras et poenas praedictas in eisdem literis contentas sensu reprobo parvipendere non vereantur, in animarum suarum perniciem, divinae Maiestatis offensam et reipublicae laesionem; nos, quorum est sceleratorum insolentis, quibus adversus Deum et proximum ac praedictae Sedis auctoritatem veluti catholicae professionis inimici saeviunt, salubriter reprimendis, ne ipsorum invalescat praesumptio, et perversitas extollatur, intendere, sed criminorum temeritatem (ultrice iustitia) cohibere; ne literae praedictae, quae provida deliberatione ab ipsis praedecessoribus emanarunt, contemptibiles reddantur, sed excessuum perpetratores debita animadversione puniantur, opportunis remediis providere volentes, motu proprio, non ad aliquorum nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione et ex certa scientia, singulas Pii, Pauli, Sixti, Iulii et Leonis, praedecessorum, literas huiusmodi, cum statuti, ordinationis, extensionis, additionis, inhibitionis, decreti, declarationis, confiscationis, incorporationis, applicationis, voluntatis et mandati ac omnibus et singulis aliis in eis respective contentis clausulis, auctoritate apostolica, tenore praesentium, approbamus et innovamus, ac perpetua roboris firmitate subsistere, et per singulos, quos literae ipsae concernunt, sub excommunicationis, anathematis, maledictionis, infamiae, suspensionis, diffidationis, criminis laesae maiestatis, seditionis, rebellionis, confiscationis, depositionis, privationis, inhabilitatis et interdicti ac aliis censuris et poenis ecclesiasticis et temporalibus in eisdem literis contentis, quas contrave-

Hic modo Pontifex confirmat praedictas bullas Pii II, Pauli II, Sixti IV, Iulii II et Leonis X;

nientes eo ipso incurrant, perpetuo inviolabiliter observari debere decernimus.

§ 7. Illasque etiam ad hoc, ut homicidae, sicarii, exititii, criminosi, rebelles alique infames, propter homicidia aut alia nefanda per eos perpetrata excessus, crimina et delicta in civitatibus, terris, castris vel locis eorum seu in quibus tunc morabantur banniti et condemnati, etiam habita pace ab haeredibus, filiis seu consanguineis occisorum aut partium laesarum, non solum a locis circumvicinis usque ad quinquaginta milliaria, sed etiam ab omnibus et singulis civitatibus, terris, castris et locis, etiam regni et partium praedictorum, nobis et dictae Romanae Ecclesiae quomodolibet, mediate vel immediate, subiectis, banniti et exules sint et esse censeantur; nec in illis seu eorum aliquo, etiam praetextu cuiusvis licentiae, salvumconductus, remissionis, reductionis, revocationis vel alterius gratiae per eos desuper quomodolibet pro tempore obtentae, moram trahere possint; et si in eis resederint vel reperi fuerint, capi, detineri et incarcerari, ac, iuxta criminum et excessuum per eos perpetratores qualitatem et literarum Pii praedecessoris huiusmodi tenorem, sub poenis in eisdem literis contentis, per officiales civitatis, terrae, castri vel loci in qua vel in quo deprehensi fuerint, debitis poenis plecti, seu inde educi, et ad forum seu officiales, ad quos criminum et excessuum eorumdem punitio de iure vel consuetudine pertinet, remitti debeant, extendimus et ampliamus. Et nihilominus praemissa omnia et singula, prout per Pium, Paulum, Sixtum, Iulium et Leonem, praedecessores praefatos, statuta et ordinata, inhibita, decreta et declarata fuerunt, ita ut duces, barones, marchiones, comites, domini temporales, vicarii, feudatarii, capitanei, magnates, principes, communitates, cives, officiales et personae ac alii, ad quos praee-

Et declarat homicidas non solum a loco delicti per 50 milliaria, ut constituerat Pius II, sed a quibuscumque terris et locis S. R. E. exules esse debere;

dictae et praesentes literae concernunt, ac ipsorum singuli, literas et in eis contenta huiusmodi non observantes et illis quomodolibet, directe vel indirecte, contravenientes ac eis adhaerentes, eorumque fautores et complices, singulas censuras et poenas praedictas eo ipso, absque alia declaratione, incurrant et incurrisse censeantur de novo.

§ 8. Quodque duces, barones, marchiones, comites, domini in temporalibus, vicarii et feudatarii civitatum, terrarum, castrorum et locorum, etiam regni et partium praedictorum, nobis et eidem Ecclesiae immediate subiectorum, aliquos nostros et dictae Ecclesiae hostes et inimicos aut subditos exules, bannitos et facinorosos, cuiuscumque status vel conditionis fuerint, publice vel occulte, ullo umquam tempore, recipere et acceptare nullatenus praesumant. Et si aliquos ad eorum dominia et territoria confugere contigerit, illos ex eorum dominiis vel territoriis huiusmodi expellere, seu ad simplicem iussionem vel requisitionem nostram vel successorum nostrorum, quo voluerimus, seu successores ipsi voluerint, tute concludi facere; ac quod praemissa a suis subditis inviolabiliter observentur, omni excusatione cessante, cum effectu curare, sub similibus privationis et rebellionis ac crimine laesae maiestatis poenis, si contrafecerint, eo ipso incurrendis.

§ 9. Necnon, ut homicidae, fautores et complices praefati facilius capi et puniri possint, quod communitates civitatum et universitates terrarum, castrorum et locorum, in quibus seu quorum territorio, districtu et ditione dicta homicidia perpetrabuntur, sub interdicti ecclesiastici et duorum millium per communitates ac mille ducatorum per universitates: necnon civitatum, terrarum et locorum eorumdem domicelli, barones, vicarii aut alii in temporalibus domini, sub maioris ex-

Receptantibus bannitos imponit poenas hic expressas.

Communitates et alii sub poenis, de quibus hic, tenentur capere homicidas complices et fautores.

Iulius II edidit aliam constitutionem huiusmodi.

Leo X a teram huiusmodi.

communicationis latae sententiae et quinque millium ducatorum auri, Camerae Apostolicae irremissibiliter applicandorum, eo ipso, absque alia declaratione, incurrendis poenis, eosdem homicidas, complices et factores statim capere, ac omni exactissima diligentia, de qua per publica documenta fidem etiam facere teneantur, capi facere. Et si eos capere nequiverint, statim commissum homicidium universitatibus seu incolis et habitatoribus oppidorum circumvicinorum, ad quae declinabunt aut declinare poterunt, notificari. Communitates vero et domini in temporalibus praedicti, ad quorum ditionem tales declinabunt, cum primum id ad eorum notitiam devenerit, eos apprehendere seu apprehendi. Quod si non potuerint, similiter id universitatibus seu incolis et habitatoribus vicinorum oppidorum et locorum, ad quae declinabunt aut verisimiliter declinare poterunt, insinuare, et captos ad eorum iudices ordinarios traducere et tradere, sub similibus poenis, teneantur et debeant, statuimus, ordinamus, inhibemus et declaramus.

Facultates quibuscumque concessas absolutio-
vendit homicidas
revocat.

§ 10. Et ne facilitas veniae incentivum praebeat delinquendi, quibusvis dictae Sedis legatis, etiam de latere, ac nunciis et provincialium rectoribus, necnon nostris et dictae Romanae Ecclesiae vicariis in temporalibus pro tempore existentibus et praefatis communitatibus, omnem super absolutionibus homicidiorum huiusmodi per nos et praedecessores nostros Romanos Pontifices ac Sedem eandem, sub quavis forma et verborum expressione, concessam, approbatam et innovatam auctoritatem et facultatem revocamus, cassamus, irritamus et annullamus. Et si quando similes absolutiones per nos et successores nostros Romanos Pontifices ac Sedem praelatam concedi contigerit, illas per iudices et officiales, ad quos pertinet, nisi trinac litterae aposto-

licae, sub intervallo unius mensis pro singulis literis huiusmodi, expressa derogatione praesentium, desuper emanaverint, nullatenus admitti vel observari volumus.

§ 11. Quocirca dilectis filiis Francisco, tituli Sanctae Mariae in Transtiberim presbytero cardinali, nostro et pro tempore existenti camerario, Camerae Apostolicae clericis et praesidentibus ac universis et singulis legatis provincialium nostrarum et aliis rectoribus et gubernatoribus ac officialibus civitatum, terrarum et partium praedictarum, nobis et dictae Ecclesiae mediate vel immediate subiectarum, motu simili mandamus quatenus praesentes literas solemniter in singulis provinciis, civitatibus, terris et locis praedictis publicari, necnon omnia et singula in eis contenta inviolabiliter observari faciant et mandent. Contrafacientes quosvis, cuiusvis status, gradus, ordinis vel praeminentiae sint, sententias, censuras et poenas ante dictas damnabiliter incurrisse declarent, et declarationem huiusmodi per eos faciendam in fibris malefactorum conscribi et adnotari mandent et faciant. Necnon capitales praedictas sententias a ministris iustitiae, absque alicuius incursum irregularitatis, exequi procurent; reales autem irremissibiliter exigant, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis; necnon, pro exactione poenarum pecuniarium huiusmodi contra communitates et universitates ac eorundem inobedientium in temporalibus dominorum vassallos, propter eorum huiusmodi inobedientiam, represalias concedant, nec realiter et cum effectu exequi faciant.

§ 12. Attentius hortantes et requirentes in Domino barones et domicellos ac in temporalibus dominos dicti regni, necnon illius provincialium, civitatum, terrarum et locorum gubernatores et officiales, pro tempore existentes, ut praefatos homicidas,

Executores
stius constitutio-
nis deputat.

Domicelli et
barones remittant
homicidas et eorum
complices
ad officiales Sedis
Apostolicae.

fautores et complices capiant, et capi procurent, captosque ad praesides nostrarum provincialium, unde ipsi homicidae, fautores et complices originem traxerint, conduci et eis realiter consignari similiter cum effectu faciant.

Clausulae de-
rogatoriae.

§ 13. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac omnibus illis, quae dicti praedecessores in praefatis eorum literis voluerunt non obstare, contrariis quibuscumque. Aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum quod interdicti etc.

Nulli ergo etc.

Si quis etc.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae millesimo quingentesimo vigesimoquarto, pridie idus iunii, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 12 iunii 1524, pontif. anno 1.

X.

Approbatio congregationis Clericorum Regularium (qui deinde Theatini nuncupati sunt) cum largitione omnium gratiarum et privilegiorum congregationis Canonice Regular. Lateranensium.

Clemens Papa VII venerabili fratri Ioanni Petro, episcopo Theatino, et dilecto filio Gaetano, presbytero Vicentino, ac eorum sociis et successoribus.

Quidam
quietius Deo
servire volentes,
sub habitu
clericali, in
communi et de
communi vivere
cooperant, et
vota substantia-
lia emittere vo-
lentes, assensum
Papae petierunt;

Exponi nobis nuper fecistis quod vos et nonnulli alii eiusdem propositi socii vestri, divina, ut creditur, inspiratione ducti, cupientes cum maiori animi quiete Deo servire, et Illi magis pio desiderio adhaerere posse, tria substantiaalia religiosae vitae, paupertatis scilicet, castitatis et obedientiae vota emittere, et sub solito ac communi habitu clericali in unum habitantes et in communi viventes, ac Deo humiliter et devote, quantum Ipse dederit, servien-

Bull. Rom. Vol. VI.

10

tes, sub nostra et Apostolicae Sedis humili et immediata subiectione et speciali protectione, clericalem vitam ducere decrevistis; supplicarique nobis fecistis ut, de nostrae atque huius sanctae Sedis Apostolicae plenitudine potestatis solitaque clementia, in praemissis benigne annuentes, de eis, quae ad huius vitae propositum conducere aut quomodolibet expedire videntur, vobis, sociis successoribusque vestris providere dignaremur.

§ 1. Nos, qui omnium christifidelium piis et honestis desideriis libenter annuimus, vestrum in hac parte laudabile desiderium plurimum in Domino commendantes, vestrisque huiusmodi supplicationibus inclinati, vobis et cuilibet vestrum ut, quaecumque visum fuerit, possitis tria substantiaalia religiosae vitae, ut petitis, paupertatis, castitatis et obedientiae vota publice emittere, et in manibus cuiuscumque presbyteri saecularis vel cuiusvis Ordinis regularis solemniter profiteri, ac sub solito et communi habitu clericali, subque nomine et nuncupatione clericorum regularium in communi ac de communi viventes, in locis religiosis aut saecularibus, prout vobis ab illis, quorum loca ipsa fuerint, concessum fuerit, seu expedire videbitur, sub nostra et sanctae huius Sedis Apostolicae immediata subiectione et speciali protectione, in unum habitare.

Qui eis illam
impartitur, eos-
demque sub Se-
dis Apostolicae
protectione re-
cipit;

§ 2. Atque ex vobis inter vos singulis annis superiorem eligere, praepositum nuncupandum, qui usque ad triennium, et non ultra, confirmari possit.

Praepositum-
quo eligendi;

§ 3. Aliosque quoscumque saeculares clericos, quavis dignitate fulgentes, seu laicos, qui, Deo inspirante, ad huiusmodi vitae propositum et communem vivendi modum sese conferre voluerint, recipere; et, post annuam probationem, ad talem trium votorum professionem, in manibus superioris seu praepositi mittendam, ad huiusmodi communem vivendi modum admittere.

Alios ad Reli-
gionem reci-
piendi;

Constitutiones
que opportunas
edendi facultatem
concedit;

§ 4. Necnon statuta quaecumque, ordinationes et constitutiones de omnibus et singulis, quae ad huiusmodi vitae propositum conducere, moresque et institutum honeste et devote clericaliter vivendi concernere videbuntur, de missis praecipue et aliis divinis officiis seu horis canonicis, prout vobis melius videbitur, celebrandis et recitandis, licita tamen et honesta, rationabilia et bonis moribus et sacris canonibus non contraria, facere, edere et pro tempore facta et edita corrigere, reformare, et in parte vel in totum immutare; ac de novo alia, prout vobis expedire videbitur, instituere et ordinare, ac iuxta illa vivere, quae, postquam a vobis condita, edita, reformata, instituta aut immutata et ordinata, ac nobis seu successoribus nostris exhibita fuerint, apostolica auctoritate approbata et confirmata sint et esse censeantur.

Privilegia et
fratras congrega-
tionis canonico-
rum Lateranensis
in claris
situr;

§ 5. Et ut omnibus et singulis privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, indulgentiis, facultatibus, libertatibus, auctoritatibus, indultis, favoribus, concessionibus et gratis spiritualibus et temporalibus, quibus potiuntur et gaudent, aut in futurum poterunt et gaudebunt canonici regulares Lateranensis congregationis, personae et loca eorum, vos, personae et loca vestra uti, potiri et gaudere possitis. Quorum tenores praesentibus pro sufficienter expressis et de verbo ad verbum insertis haberi volumus, ita ut literae apostolicae super eisdem privilegiis, exemptionibus¹, concessionibus et gratis eisdem concessis vel pro tempore concedendis, mutatis dumtaxat nominibus, cognominibus² et diebus, ad libitum vestrum, expediri possint, perinde ac si illa omnia et singula non solum per clausulas generales, sed per eorum tenores de verbo ad verbum expressionem et insertionem fuissent vobis per has nostras literas, sub hac ipsa die, expresse et specialiter concessa, tenore

¹ Cherubinus addit *immunitatibus* (n. r.).
² Hic quoque addit *et invocationibus* (n. r.).

praesentium, ex certa nostra scientia et ex apostolica plenitudine potestatis, vobis ac sociis et successoribus vestris in perpetuum concedimus pariter et indulgemus, et ad praemissa omnia et singula, quibuscumque impedimentis et contradictionibus amotis, liberam plenamque auctoritatem et facultatem elargimur.

§ 6. Non obstantibus nomine, dignitate et officio episcopali, quae Ioanni Petro supradicto per alias nostras literas reservavimus, apostolicisque aut aliis generalibus aut specialibus constitutionibus, ordinationibus, etiam iuramento aut alia quavis firmitate roboratis, etiam si quae specialiter seu de verbo ad verbum exprimenda essent, quae pro expressis haberi, et quibus, quoad effectum praesentium dumtaxat, specialiter et expresse derogamus, aliisque contrariis non obstantibus quibuscumque.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub ann. Piscatoris, die XXIV iunii MDXXIV, pontificatus nostri anno I.

Dat. die 24 iunii 1524, pontif. anno I.

XI.

*Declaratio circa expensas fieri permissas militiae de Calatrava, Ordinis Cisterciensis, de communi thesauro dictae militiae*¹.

Clemens episcopus servus servorum Dei,
ad futuram rei memoriam.

Romanus Pontifex, ex iniuncto sibi de super apostolicae servitutis officio, ad ea libenter intendit, per quae singuli christifideles, sub regularibus praesertim militiis, pro fidei catholicae defensione institutis, militantes, expensas necessarias et alia onera eis pro tempore incumbant, abs-

¹ De hac militia atque thesauro vide in constitutione xx Iulii II, tom. v, pag. 466, *Romani*; et alia in constitutione IV Adriani VI, tom. vi, pag. 13, *Dum intra*.

Contrariis derogat.

Exordium.

que aliquo conscientiae scrupulo subire valeant, eorumque et catholicorum regum desuper sibi supplicantium votis libenter annuit, prout id conspicit in Domino salubriter expedire.

Iulius II edidit constitutionem circa thesaurum huius militiae.

§ 1. Sane, carissimus in Christo filius noster Carolus Romanorum rex illustris, in imperatorem electus, qui etiam Castellae, Legionis, Aragonum et utriusque Siciliae rex, per Sedem Apostolicam deputatus, militiae de Calatrava, Cisterciensis Ordinis, perpetuus administrator extitit, suo et dilectorum filiorum universorum, priorum, praeceptorum, fratrum et militum dictae militiae huiusmodi¹ per dilectum filium Ramirum Nuñez de Aguilera, praeceptorem domus de Mestanca, militiae et Ordinis praedictorum, Toletanae diocesis, nuntium suum super hoc ad nos destinatum, nuper nobis exponi fecit quod, postquam olim pro parte clare memoriae Ferdinandi, Aragonum et Siciliae praedictorum tunc regis, ac eiusdem militiae perpetui administratoris per Sedem eandem etiam deputati, felicis recordationis Iulio Papae II, praedecess. nostro, expositum fuerat etc.²

Postea ex thesauro, militia de Calatrava, in casibus hic relatios exponere consuevit, sed, pro conscientiae securitate, huius Pontificis permissio petitur.

§ 2. Dicta militia ex tunc thesaurum ipsum, iuxta formam statutorum, ordinationum et literarum praedictarum habere. Et licet exinde omnes et singulas expensas pro necessitatibus, negotiis, rebus, honore et utilitate eiusdem militiae ac illius monasteriorum et locorum, illorumque onerum eis pro tempore incumbendum necessarias supportare et facere potuisse credunt³; tamen ipsi vel eorum aliqui, qui timoratae et scrupulosae conscientiae existunt, pro eorum conscientiarum tutiori cautela, illas, quas hactenus facere consueverunt, et alias similes vel dissimiles necessarias expensas, sive sint pro defensione et protectione praedictis, sive etiam

¹ Deest hic forsitan *nominibus* (n. r.).
² Omititur residuum narrativae, quia ipsa bulla Iulii est in tom. v, pag. 466, *Romani*.
³ Cherubinus ita hunc locum supplet: *facere consueverunt, prout facere potuisse credunt* (n. r.).

pro monasteriis et aliis locis dictae militiae, eorumque fabricis, aut etiam pro expeditione quarumcumque literarum, etiam apostolicarum, in favorem militiae et monasteriorum, locorum ac personarum praedictorum expediendarum, ac satisfactione seu remuneratione illorum, qui, pro earum expeditione ac aliis eorum et singulorum rebus, negotiis, utilitate vel honore, auxilium, consilium vel favorem praestiterint, et aliorum onerum eis pro tempore incumbendum supportatione; et ex thesauro praedicto, iuxta providam ordinationem, deliberationem et consilium Caroli regis in imperatorem electi et pro tempore dictae militiae administratoris seu magistri et capituli generalis vel seniorum, priorum, praeceptorum, fratrum et militum dictae militiae, libere facere cuperent. Quare, pro parte Caroli regis in imperatorem electi seu administratoris ac priorum, praeceptorum, fratrum et militum modernorum praedictorum, nobis fuit humiliter supplicatum quatenus eis in praemissis opportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

§ 3. Nos igitur eorum laudabili desiderio in praemissis annuentes, ac priores, praeceptores, fratres et milites modernos praedictos eorumque singulos, a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existant, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutos fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, auctoritate apostolica, tenore praesentium, Carolo regi in imperatorem electo et administratori, ac pro tempore existenti magistro seu administratori, necnon maiori et aliis praeceptoribus, prioribus, fratribus et militibus modernis et pro tempore

Hic hinc Pontifex de thesauro expensas, de quibus hic, certo modo fieri indulget.